Голас Радзімы

№ 14 (2052)
7 красавіка 1988 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Гэтыя здымкі зроблены нашым фотакарэспандэнтам у час канферэнцыі школьнікаў ЗША і СССР «Мір: што неабходна для яго захавання», якая праходзіла ў Мінску з 17 па 23 сакавіка. Паспрабуйце сказаць, амерыканскія дзеці, а дзе савецкія. Непасільная задача. Тыдзень сустрэч юных мінчан з равеснікамі з ЗША, размовы на розныя тэмы, абмеркаванне пытанняў, якія хвалююць і тых і іншых, паказалі, што дзеці падобныя не толькі знешне, але і маюць аднолькавыя погляды на актуальныя праблемы сучаснага свету, ставяць перад сабой аднолькавыя мэты.

НА ЗДЫМКАХ: гэты дыван, зроблены рукамі саміх дзяцей з 1 500 кавалачкаў тканіны з імёнамі ўсіх людзей, якія аказалі дапамогу ў арганізацыі паездкі, — падарунак амерыканскіх школьнікаў мінскім; у перапынку паміж пасяджэннямі; так сустракалі гасцей школьнікі мінскай сярэдняй школы № 54.

(Матэрыял аб канферэнцыі «Разговор с глазу на глаз» чытайце на 4-й стар.).

Фота С. КРЫЦКАГА.

ПРЭС-КАНФЕРЭНЦЫЯ

АДКАЗВАЕ МІНІСТР

У Мінску адбылася прэс-канферэнцыя міністра сацыяльнага забеспячэння БССР Г. Крыуліна. Ён прывёў такія лічбы. Пенсіі і дапамогі цяпер атрымліваюць 2,2 мільёна чалавек. Толькі сёлета павялічаны пенсіі амаль 300 тысячам калгаснікаў. Пастаянна дзейнічае механізм пераразліку «старых» пенсій, якія былі прызначаны дзесяць год назад. Па прыкладу перадавых гаспадарак паляпшаецца матэрыяльна-бытавое абслугоўванне інвалідаў вайны, сямей загінуўшых, ветэранаў працы, адзінокіх састарэлых грамадзян, якія жывуць у сельскай мясцовасці.

Але ўзровень абслугоўвання пенсіянераў і інвалідаў усё яшчэ адстае ад сучасных патрабаванняў. Планы будаўніцтва аб'ектаў сацзабеспячэння не выконваюцца. З-за адсутнасці прыдомных цэхаў і ўчасткаў, спецыялізаваных прадпрыемстваў узровень занятасці гэтай катэгорыі жыхароў застаецца нізкім. Неабходна павысіць якасць пратэзных вырабаў, спецыяльных транспартных сродкаў і розных прыстасаванняў для інвалідаў.

Г. Крыулін, іншыя кіраўнікі міністэрства адказалі на пытанні журналістаў.

ЛЮДЗІ ПРАЦЫ

Раіса Снарава каля 16 год кіруе калгасам «Заклік» Віцебскага раёна, які адным з першых у вобласці перайшоў на поўны гаспадарчы разлік. Летась грашовая выручка ад рэалізацыі прадукцыі ўпершыню склала ў гаспадарцы звыш паўтара мільёна рублёў. Да гэтага не запатрабавалася дадатковых затрат. Праўленне калгаса своечасова паставіла пытанне аб рэканструкцыі старых жывёлагадоўчых памяшканняў, стварэнні належных умоў працы і быту працаўнікоў вёскі. У выніку ў мінулым годзе на кожнага працуючага тут атрымана прадукцыі на 8 895 рублёў — на 18,3 працэнта больш, чым у папярэднім. Сёлета калгаснікі плануюць атрымаць па 32 цэнтнеры збожжавых з гектара, павялічыць вытворчасць малака і мяса.

Зусім нядаўна Раіса Снарава прыняла ўдзел у рабоце IV Усесаюзнага з'езда калгаснікаў у Маскве.

НА ЗДЫМКУ: Раіса СНАРАВА.

У ДАПАМОГУ СЯЛЯНАМ

КОМПЛЕКС ДЛЯ ГАРОДНІНЫ

Будучы ўраджай гародніны і кветак на грамадскіх і асабістых агародах Магілёўскай вобласці... пакладзены на захоўванне ў адзіны банк.

Менавіта так назвалі агароднікі новы спецыялізаваны комплекс, які ўзяў на сябе клопат аб падпрацоўцы і захоўванні насення гародніннах культур, кармавых караняплодаў, кветак для ўсіх гаспадарак і жыхароў гэтага рэгіёна. З'явілася прадпрыемства ў магілёўскім абласным аб'яднанні «Сортнасенгародніна». Гэта першая высокамеханізаваная вытворчасць такога тыпу ў нашай рэспубліцы. Магутнасць яе разлічана на пяцьсот тон у сезон.

ПРЭМ'ЕРА ФІЛЬМА

«АДСТУПНІК»

У Доме кінематаграфістаў адбылася прэм'ера новага мастацкага фільма кінастудыі «Беларусьфільм» «Адступнік». Стужка знята па матывах рамана П. Баграка «Пяць прэзідэнтаў». Пастаноўшчыкі імкнуліся раскрыць на фантастычным матэрыяле вострую тэму маральнага выбару вучонага. У фільме многа складаных пастановачных эфектаў, камбінаваных здымак.

На абмеркаванні, якое адбылося пасля грамадскага прагляду, рэжысёр-пастаноўшчык В. Рубінчык і аператар-пастаноўшчык Ю. Елхаў адказалі на пытанні гледачоў, выслухалі іх меркаванні. Як паказала апытанне, якое правяла сацыялагічная група пры сакратарыяце Саюза кінематаграфістаў БССР, у цэлым гледачы высока ацэньваюць новы фільм.

«Адступнік» будзе прадстаўляць беларускую кінематаграфію на XXI Усесаюзным фестывалі іграввых і мультыплікацыйных фільмаў у Баку.

ПРАПАНУЮЦЬ КАЛГАСНЫЯ МАЙСТРЫ

НА ВЫСТАЎКУ — У АЎСТРЫЮ

Мэблевы цэх калгаса «Прагрэс» Гродзенскага раёна пачынаў з самага простага. Спачатку забяспечвалі заказы школ і дашкольных дзіцячых устаноў, што знаходзяцца на тэрыторыі гаспадаркі. Умацаванне вытворчай базы, прафесіянальны патэнцыял майстроў (пераважная большасць іх — выпускнікі Бабруйскага мастацкага прафесіянальна-тэхнічнага вучылішча) далі магчымасць расшырыць асартымент і сёлета пачаць выпуск кухонных і гасцінных набораў для жыхароў абласнога цэнтра і па індывідуальных заказах аднавяскоўцаў. Аб якасці прадукцыі ярка сведчыць высокі попыт на яе.

Цяпер калгасныя майстры робяць гасціны набор, які будзе прадстаўлены на міжнароднай выстаўцы ў Аўстрыі ўлетку.

СФЕРА ПАСЛУГ

ЯК ПАЗБАВІЦЦА АД ЧАРГІ

Мінімум часу трацяць цяпер на пакупкі ў райцэнтры сельскія жыхары Глыбоцкага раёна. Ва універмагу для іх арганізавана фірменнае абслугоўванне па заяўках і папярэдніх заказах. У прызначаны дзень і гадзіну прыязджаюць сюды вяскоўцы, каб няспешна і без мітусні набыць заказаныя тавары, прыцаніцца да будучых пакупак. Работнікі гандлю абслугоўваюць іх, як правіла, у абедзенны перапынак, не парушаючы звычайнага распарадку дня.

Першымі апрабавалі новаўвядзенне жывёлаводы калгасаў «Зара» і імя Леніна і адразу далі яму высокую ацэнку.

ГРАМАДСКІЯ АРГАНІЗАЦЫІ

СТВОРАНЫ КІНАФОНД

У Саюзе кінематаграфістаў БССР створаны новы грамадскі орган — кінафонд. Яго асноўныя задачы — падтрымліваць новыя тэндэнцыі ў кінематографе, садзейнічаць творчай дзейнасці саюза, аказваць фінансавую дапамогу творчым калектывам і асобным работнікам. Беларускі кінафонд будзе прымаць фінансавы ўдзел у арганізацыі на «Беларусьфільме» творчых, эксперыментальных майстэрань, студый, лабараторый, арганізоўваць камандзіроўкі кінаработнікаў, звязаныя са зборам матэрыялаў для будучых фільмаў. У бліжэйшыя гаспадарчыя планы кінафонду ўваходзіць будаўніцтва Дома творчасці, новай залы для прагляду ў Доме кінематаграфістаў.

ПАСПЯХОВЫЯ ГАСТРОЛІ

«ЛЯВОНЫ» Ў БЕЛАСТОКУ

З памятным медалём за лепшае выкананне беларускай народнай песні вярнуўся з Беластока народны ансамбль «Лявоны» Воранаўскага раённага Дома культуры. У якасці госця ён прыняў удзел у фестывалі «Беларуская песня-88», які штогод праводзіцца ў прыгранічным горадзе для беларусаў, якія пражываюць на тэрыторыі народнай Польшчы. Выступіўшы па-за конкурсам, «Лявоны», па аднадушнай думцы журы, паказалі сябе выдатна. Гасцінна прымалі ансамбль таксама жыхары Бяла-Падляскі, Гарадка, Хайнуўкі, дзе ён даў пяць канцэртаў.

Папулярнасць самабытнаму калектыву, які кіруе дырэктар дзіцячай музычнай школы Вячаслаў Мацкевіч, прынеслі арыгінальнасць рэпертуару, непасрэднасць выканання, шчырая весялосць. Акрамя такіх шырока вядомых народных песень, як «Лявоніха», «Рэчанька», «Чаму ж мне не пець», «Ой у полі тры дубы», прыгожа гучаць і нумары, падрыхтаваныя на мясцовым фальклорным матэрыяле. Арыгінальныя інструменты, на якіх яны выконваюцца. Гэта гармонік, жалейка, ражок, барабаны і нават старадаўнія прадметы побыту.

НА ЎСЕСАЮЗНАЙ АРБІЦЕ

«ПРАЙСЦІ ПРАЗ ВЕРНАСЦЬ»

Так называецца новы дыск-гігант, падрыхтаваны ўсесаюзнай фірмай «Мелодия».

У выкананні В. Анісенкі і І. Лапцінскага гучаць вершы вядомага беларускага паэта Максіма Танка «Песня кулікоў», «Хмары з захаду», «Спатканне», «Якубу Коласу», «Перапіска з зямлёй», іншыя творы. Асаблівую цікавасць у аматараў паэзіі выклікае тое, што вершы гучаць на роднай мове паэта. Цяпер пласцінка тыражыруецца на заводах фірмы і неўзабаве паступіць у продаж.

КУЛЬТУРНА-АСВЕТНАЯ РАБОТА

ПРАДМОВА ДА «ДЫЯЛОГА»

Разам з білецёрамі сустрэлі гледачоў перад чарговым сеансам у віцебскім кінатэатры «Спартак» прадстаўнікі творчай моладзі горада Юрый Захараў, Алег Сядлоўскі і Ілья Цярэнцьеў. Да пачатку пасяджэння клуба праблемнага фільма «Дыялог» яны пазнаёмілі яго ўдзельнікаў з экспазіцыямі сваіх персанальных выставак.

Патрэбна цесная садружнасць кіно і іншых відаў мастацтва, лічыць дырэктар папулярнага ў абласным цэнтры кінатэатра Дзмітрый Грыгор'еў. Таму і запрашаюць сюды цікавых людзей, якім ёсць чым падзяліцца з землякамі. Такія сустрэчы дапамагаюць у асветніцкай дзейнасці і лепш за любую рэкламу прыцягваюць гледачоў.

Прасторнае фае кінатэатра стала своеасаблівым мастацкім салонам.

ТЫДЗЕНЬ ДЗІЦЯЧАЙ КНІГІ

Усесаюзны тыдзень кнігі для дзяцей і юнацтва прайшоў у нашай рэспубліцы. У праграме свята — выстаўкі кніг, сустрэчы юных чытачоў з пісьменнікамі і выдаўцамі дзіцячай літаратуры. Адна з такіх сустрэч адбылася ў Мінскай абласной бібліятэцы імя Янкі Маўра. У госці да дзяцей прыйшлі аўтар кніг для дзяцей паэт Пётр Сушко і загадчык рэдакцыі літаратуры для дзяцей малодшага школьнага ўзросту выдавецтва «Юнацтва» Анатоль Чаркасаў.

НА ЗДЫМКУ: Анатоль ЧАРКАСАЎ (злева) і Пётр СУШКО сярод мінскіх школьнікаў.

ЭКСПРЭС-ІНТЭРВ'Ю

УСІМ ЗРУЧНА

Аб зменениях у рабоце ўстаноў, якія займаюцца разлікова-крэдытным абслугоўваннем насельніцтва, расказвае намеснік старшыні Беларускага рэспубліканскага Ашчаднага банка СССР Аляксандр АСОЎСКІ.

— ЯКАЯ РЭАРГАНІЗАЦЫЯ НАПАТКАЛА БЫЛУЮ СІСТЭМУ ДЗЯРЖАЎНЫХ ПРАЦОЎНЫХ АШЧАДНЫХ КАС?

— Пачну з таго, што не стала самой назвы Дзяржаўная працоўная ашчадная каса. Зараз мы ўсе карыстаемся паслугамі Банка працоўных зберажэнняў і крэдытавання насельніцтва, або, папшаму, Ашчаднага банка СССР. Ён пачаў дзейнічаць з кастрычніка 1987 года.

— АЛЕ, МАБЫЦЬ, ЗМЕНА ШЫЛЬДЫ НЕ САМАЕ ГАЛОЎНАЕ?

— Безумоўна. Галоўнае ў тым, што былым ашчадным касам, цяперашнім аддзяленням, філіялам Ашчадбанка нададзены крэдытныя функцыі, яны значна пашырылі сферу сваіх паслуг кліентам.

— НАЗАВІЦЕ, КАЛІ ЛАСКА, ДЛЯ ПРЫКЛАДУ, НЕКАТОРЫЯ З ГЭТЫХ ПАСЛУГ.

— Як я ўжо казаў, пашыраны віды крэдытавання насельніцтва. Захацеў, напрыклад, сельскі жыхар пабудаваць індывідуальны жылы дом. Ён можа атрымаць у нас крэдыт да 20 тысяч рублёў з выплатай аж на працягу 50 год, гараджанін — 25 год. Дапамажам грашыма пры набыцці дома, сродкаў малой сельскагаспадарчай механізацыі, капітальным рамонце дамоў, узвядзенні гаспадарчых надворных пабудоў.

Акрамя таго, дзяржава дасць крэдыт і нашым шматлікім гараджанам-дачнікам, якія вырашылі займець загарадны домік на сваім садовым участку.

Для зручнасці ў другім паўгоддзі ў нас у рэспубліцы мяркуецца ўвесці чэкавыя кніжкі. Кніжкай можна карыстацца і для аплаты купленых тавараў, розных паслуг, і для атрымання грошай.

— ЗДАЕЦЦА, ПА НОВЫХ ПРАВІЛАХ, СЕЛЬСКІЯ ЖЫХАРЫ МАЮЦЬ ПЭЎНЫЯ ПЕРАВАГІ НАД ГАРАДСКІМІ...

— Усё для таго, каб замацаваць болей маладых работнікаў на вёсцы, дзе іх зараз вельмі не хапае.

— ЯКІЯ ЯШЧЭ ВІДЫ КРЭДЫТАВАННЯ СЁННЯ ЎЖЫВАЮЦЦА?

— Я расказаў пра доўгатэрміновыя крэдыты. А ёсць яшчэ разлічаныя на 1—3 гады. Чалавек, які мае ўклад у Ашчадбанку (такая тут умова), можа атрымаць крэдыт да 2 тысяч рублёў чэкам для набыцця ў магазінах якіх-небудзь рэчаў.

— З УСІХ ВІДАЎ КРЭДЫТАЎ АШЧАДНЫ БАНК АТРЫМЛІВАЕ ПРАЦЭНТЫ. ЯКІЯ ЯНЫ?

— Невялікія. Па доўгатэрміновых крэдытах для гараджан — 3 працэнты, для сялян — 2 працэнты. А дачнікі наогул маюць магчымасць узяць да 5 тысяч рублёў пад 0,5 працэнта гадавых.

Калі бяруць крэдыт на набыццё нейкіх рэчаў, то ў залежнасці ад тэрміну пагашэння ідзе за яго ад 2,5 да 3,5 працэнта.

Я хацеў бы яшчэ дадаць, што прадпрыемствы, калгасы могуць дапамагчы свайму работніку пагасіць доўгатэрміновы крэдыт з уласных сродкаў. Робіцца гэта па ўзгадненню з працоўным калектывам і для лепшых работнікаў. Такім чынам можна зменшыць суму крэдыту аж напалову.

З дапамогай выканаўчых камітэтаў мясцовых Саветаў ёсць такая магчымасць і ў настаўнікаў, урачоў.

Наогул ад выплаты працэнтаў вызваляюцца ўдзельнікі і інваліды Вялікай Айчыннай вайны, сем'і загінуўшых ваеннаслужачых і асобы, якія прыраўнаваны да іх.

— І АПОШНЯЕ ПЫТАННЕ. ЦІ МНОГА ЛЮДЗЕЙ КАРЫСТАЮЦЦА ПАСЛУГАМІ АШЧАДБАНКА?

— За студзень-люты мы выдалі пад доўгатэрміновыя крэдыты каля 4 мільёнаў рублёў. І папулярнасць паслуг Ашчадбанка працягвае расці.

ЧАС ВЯЛІКІХ ЗМЕН

ЧАЛАВЕК ЖАДАЕ БЫЦЬ ГАСПАДАРОМ

Адной з важнейшых гарантый поспеху перабудовы ў СССР савецкія людзі лічаць усебаковае развіццё дэмакратыі. На фабрыках і заводах, ва ўстановах і арганізацыях сёння ўсталёўваюцца новыя формы самакіравання. Аб тым, як ідзе працэс дэмакратызацыі на канкрэтным прадпрыемстве — у 8-тысячным калектыве вытворчага аб'яднання грузавога аўтатранспарту Мінска, гутарыць з яго начальнікам Веньямінам АПАРЫНЫМ журналіст М. ДАШУК.

— Напярэдадні нашай сустрэчы мне давялося пагаварыць з многімі людзьмі, якія добра ведаюць становішча ў «Мінскгрузаўтатрансе». Усе мае субяседнікі адзначалі наяўнасць у калектыве высокай ступені публічнасці, гаварылі аб адсутнасці зон і асоб, закрытых для крытыкі нават і ў тыя гады, якія мы зараз называем «застойнымі»...

— Мне, як кіраўніку, прыемна чуць такое. Але ж наш працоўны калектыў у гэтым плане — не выключэнне. Такіх, як ён, дзе не назіралася парушэнняў норм сацыялістычнай законнасці, і ў той час была абсалютная большасць. Як у Мінску, так і ва ўсёй рэспубліцы.

— Значыць, вы не сутыкаліся, напрыклад, з выпадкамі ганенняў за крытыку?

— За чатырнаццаць год працы на пасадзе начальніка аб'яднання да мяне толькі двойчы звярталіся людзі з такімі скаргамі. Ды і то, як потым высвятлялася пасля ўважлівых разбораў, кіраўнікі вытворчых падраздзяленняў не за крытыку з іх строга спаганялі, не за тое, што яны нібыта праўду вынеслі на святло, а за парушэнне працоўнай дысцыпліны. Адным словам, нашу непрымірымасць да заціскальнікаў крытыкі нядобрасумленныя работнікі хацелі выкарыстаць у сваіх мэтах: ухіліцца ад справядлівага пакарання.

— Як вядома, адным з асноўных палажэнняў Закона аб дзяржаўным прадпрыемстве (аб'яднанні) з'яўляецца ажыццяўленне выбарнасці кіраўнікоў розных рангаў. Як асабіста вы ставіцеся да такога новаўвядзення?

— Перш за ўсё мне хацелася б адзначыць яго выключную важнасць у галоўнай сферы нашага жыцця — эканомікі. Бо па даных сацыялагічных даследаванняў, якія не так даўно праводзіліся ў краіне, кожны трэці з апытаных лічыў па тых або іншых прычынах немэтазгодным свой удзел у кіраванні вытворчасцю. Прычыны такой абыякавасці ўзніклі з-за адсутнасці публічнасці ў складанні планаў і вырашэнні праблем, якія стаяць перад вытворчасцю, каманднага стылю кіравання. Толькі, калі надзяліць чалавека рэальнымі паўнамоцтвамі і стварыць умовы для іх увасаблення, можна сфарміраваць у яго пачуццё гаспадара прадпрыемства і краіны. Закон аб дзяржпрадпрыемстве закліка괴ны пераадолець пасіўнасць пэўнай часткі працоўных. Так што і выбары кіраўнікоў, і дзейнасць саветаў працоўных калектываў з'явя[illegible] істотным крокам на шляху дэмакратызацыі ў вытворчай сферы.

— Закон з 1 студзеня 1988 года ўступіў у сілу. Аб якіх выніках у вашым аб'яднанні ўжо зараз можна гаварыць?

— Мы выбралі савет працоўнага калектыву. У яго ўвайшоў 61 чалавек: звыш 50 працэнтаў — рабочыя, 24 — прадстаўнікі адміністрацыі. Гэты орган самакіраваня ўзяў на сябе функцыі вызначэння галоўных напрамкаў тэхнічнай і эканамічнай палітыкі аб'яднання. Я таксама поўнасцю падпарадкоўваюся савету. Набірае размах працэс выбараў кіраўнікоў.

— Я ўжо казаў, што многія людзі, якія ведаюць ваш калектыў, лічаць яго сапраўды дэмакратычным здаўна. Але ж выбарная сістэма ў вас раней таксама адсутнічала...

— Так, адсутнічала. Але ў нас пры назначэнні на кіруючыя пасады ў вытворчых падраздзяленнях аб'яднання важнае месца адводзілася ўліку прапаноў працоўных калектываў. І хаця гэта сістэма моцна розніцца ад выбарнай, але вынікі таксама давала нядрэнныя.

Вось, напрыклад, не так даўно назначылі мы дырэктарам грузавога аўтапрадпрыемства Віктара Лапая. Вырас ён у сям'і аўтамабілістаў, скончыў інстытут, прайшоў да гэтага назначэння ўсе ступенькі службовага росту, пачынаючы з майстра. Малады, энергічны, ён добра зарэкамендаваў сябе на пярэдніх участках работы. І я, і мае калегі лічым, што ён стане здольным кіраўніком. Дарэчы, аб тым, што ў нас і раней дзейнічала нядрэнная сістэма падбору кадраў, гаворыць і такі факт. На працягу вось ужо многіх гадоў «Мінскгрузаўтатранс» з'яўляецца «пастаўшчыком» кіруючых кадраў для многіх арганізацый і ўстаноў рэспублікі. Былыя работнікі аб'яднання займалі або займаюць адказныя пасады ў апараце Савета Міністраў БССР, рэспубліканскім Камітэце народнага кантролю, Міністэрстве аўтамабільнага транспарту БССР...

З пункту гледжання статыстыкі, мы памыляліся ў адным выпадку з дзесяці. Мне здаецца, працэнт памылак можна лічыць невялікім.

— І апошняе пытанне. Каб пачатая справа стала рэальнасцю, патрэбны ўсеагульныя намаганні. Але парадак у доме можа наводзіць толькі чалавек, які адчувае сябе ў ім гаспадаром. Ці ведаеце вы ў аб'яднанні работнікаў, якіх з поўным правам можна аднесці да катэгорыі «гаспадароў»?

— Так, безумоўна, ведаю. «Гаспадар» у маім разуменні — гэта чалавек, які мае рэальныя магчымасці ўплываць на становішча спраў у калектыве. Вось, напрыклад, брыгадзір вадзіцеляў аднаго з аўтапрадпрыемстваў аб'яднання Генадзь Мархутаў. Ён каля дваццаці гадоў працуе ў нас. Доўгі час узначальваў адну з лепшых брыгад у «Мінскгрузаўтатрансе». Летась прыняў адказнае рашэнне — перайсці ў іншую, адстаючую. Генадзь Сцяпанавіч задаўся мэтай: пераламаць пануючую там псіхалогію ўтрыманства, разбудзіць у людзях актыўнасць. І брыгада добраахвотна зацвердзіла яго лідэрам. У новым калектыве Мархутаў літаральна за год зрабіў сапраўдную «рэвалюцыю». Як? Ужо на трэці дзень пасля прыходу на новую работу ад імя вадзіцеляў прад'явіў прадпрыемству - кліенту за прастоі тэхнікі штрафныя санкцыі на суму 850 рублёў. Такія рашучыя ўчынкі павысілі дысцыпліну пагрузачна-разгрузачных работ. Патрабуе Генадзь Сцяпанавіч паляпшэння працоўнай дысцыпліны і ад саміх членаў брыгады. А як вынік — у калектыве за[illegible]так падняўся. Дзякуюч[illegible]іцыятыўнасці, неабыякавасці аднаго чалавека, з адстаючых брыгада ператварылася ў перадавую. Дык хто ж Генадзь Мархутаў? Гаспадар. І такіх у нашым аб'яднанні нямала.

ЗАВОД, КАМП'ЮТЭРЫ І ХРАНОМЕТРЫ

Імгненна, усяго толькі адным дакрананнем, вызначае дакладнасць сутачнага ходу гадзіннікаў электронны прыбор «Кварц». Ён распрацаваны і выпускаецца мінскім навукова - вытворчым аб'яднаннем «Цэнтрасістэм». Першая партыя гэтых арыгінальных вырабаў-кантралёраў адпраўлена двум маскоўскім гадзіннікавым заводам. Навінка не толькі поўнасцю адпавядае сусветнаму ўзроўню, але і па многіх тэхнічных характарыстыках перавышае замежныя аналагі.

З часам плануецца аснасціць «Кварцамі» ўсе гадзіннікавыя прадпрыемствы краіны. Хаця пакуль падобныя унікальныя прыборы яшчэ і не сталі асноўнай прадукцыяй нядаўна створанага доследнага завода праграмна-тэхнічных сродкаў і сістэм, які іх выпускае. Сёння ён прапаноўвае спажыўцам «прадукт» не менш дэфіцытны — праграмныя сродкі для вылічальнай тэхнікі. А гэта значыць, што заказчыкам няма патрэбы мець сваіх праграмістаў.

Для стварэння гэтага завода, аднаго з самых маладых у рэспубліцы, не запатрабавалася ні дадатковых плошчаў, ні рабочых рук: у рамках аб'яднання былі пераразмеркаваны творчыя сілы і матэрыяльны сродкі. І такая нескладаная нібыта працэдура абярнулася значнай выгадай: калі раней усё аб'яднанне ў год распрацоўвала і ўкараняла толькі 20 сістэм, то за меншы тэрмін «нованароджаны» завод ужо стварыў і перадаў спажыўцам у 10 разоў больш.

НАВІНЫ СТАРОГА ГОРАДА

Калі Кобрыну споўнілася 700 год, віншаванні з юбілеем прыйшлі з усіх кантынентаў. Але жыхары не толькі сваёй гісторыяй ганарацца, не менш яны даражаць сваім сённяшнім днём: у жыцці старажытнага горада з'яўляецца многа новага. Пра асобныя падзеі расказвае фотарэпартаж. Экспазіцыя Кобрынскага ваенна - патрыятычнага музея імя А. Суворава папоўнілася каштоўнымі экспанатамі. Супрацоўнікі музея адшукалі два пісьмы, напісаныя вялікім палкаводцам. Свае работы для выстаўкі разьбы па дрэву падрыхтавалі навучэнцы кобрынскага мастацкага вучылішча. Яно ўжо выпусціла нямала выдатных майстроў — рэзчыкаў, інкрустатараў, сталяроў. У майстэрні кобрынскіх архітэктараў ідзе работа па планіроўцы новых раёнаў горада. Яшчэ прыгажэйшымі і зялянейшымі стануць вуліцы і плошчы, на ўскраінах узнімуцца новыя кварталы.

НА ЗДЫМКАХ: галоўны архітэктар горада А. ДАНІЛЮК, інжынер Т. ЖУКОЎСКАЯ, кіраўнік групы М. РАЛЕЦ абмяркоўваюць план забудовы новага мікрараёна; у выставачнай зале кобрынскага мастацкага вучылішча; супрацоўнікі Кобрынскага ваенна-гістарычнага музея імя А. Суворава С. ЗЯЛЬКО, В. ЗАРЭМБА, Н. ПЛІСКО.

Фота Я. ПЯСЕЦКАГА.

РАЗГОВОР С ГЛАЗУ НА ГЛАЗ

ВСТРЕЧИ НА ВЫСШЕМ УРОВНЕ

«Это хорошее время для следующего радикального шага в обновлении советско-американских отношений, на началах диалога и конструктивного сотрудничества. Это хорошее время для того, чтобы еще раз посмотреть на пути, которыми движется человечество, и отказаться от тех из них, которые ведут к конфронтации, к гонке вооружений и росту международной напряженности».

Так сказал о нынешней весне министр иностранных дел СССР Эдуард Шеварднадзе, выступая на пресс-конференции в американской столице после завершения переговоров с госсекретарем Джорджем Шульцем и президентом США Рональдом Рейганом. Встречи между руководителями, министрами, представителями деловых кругов и общественности наших двух стран стали за последние два с половиной года неотъемлемой частью международной жизни, а их результаты дали миллионам людей планеты надежду на то, что человечество всё-таки сумеет сохранить свое будущее.

Одновременно с переговорами между министром иностранных дел СССР и государственным секретарем США велись еще одни переговоры между нашими странами. Они не привлекли к себе такого внимания, как первые, но их значение трудно переоценить. За столом переговоров сидело наше будущее. Впервые американские и советские школьники встретились в Минске на конференции, чтобы обсудить многие важные вопросы и проблемы. Основная ее тема— «Мир: что необходимо для его сохранения».

УЧИТЬСЯ И УЧИТЬ

В столицу Белоруссии приехало сорок четыре школьника в возрасте 14—17 лет из американского штата Пенсильвания. Сразу отвечу на вопрос, который может возникнуть. Как же они общались со своими советскими сверстниками? Очень свободно, поскольку принимали их ребята минских школ, где со второго класса изучается английский язык, а в старших классах на этом языке преподается ряд предметов. А американские школьники, кто они такие? Вот что ответил на этот вопрос один из них — президент школьного совета Дэвид Новак: «Мы все ученики одной школы из района Лехай Вэлли в Пенсильвании. Живем в небольших городках и на фермах. Район наш сельскохозяйственный, и мы с раннего детства знакомы с фермерским трудом, которым занято большинство наших родителей. Но всех нас очень интересует ваша страна, советско-американские отношения, от которых, в конечном счете, зависит будущее всего мира. Мы хотим лучше узнать вас, хотим, чтобы вы лучше узнали нас. Мы приехали сюда учиться и учить. Очень надеемся, что наш приезд станет только началом постоянных связей с минскими сверстниками».

Предвижу: многие из читателей усомнятся, что это слова провинциального американского школьника. Но не спешите с выводами. Я и сам был удивлен. И тем не менее оказалось, что как американские, так и наши ребята гораздо серьезнее настроены, чем могут подумать взрослые, и волнуют их далеко не детские проблемы. Как вы отнесетесь к тому, что очень крупная сумма денег, необходимая для поездки в Советский Союз, была заработана самими школьниками? Конечно, без помощи взрослых, их влияния тут не обошлось. Родители помогли ребятам организовать денежно-вещевую лотерею. Муниципалитет одного из городков предоставил для нее в качестве главного выигрыша автомобиль. Активную поддержку оказал ребятам и конгрессмен штата Дон Риттер, который, кстати, направил приветственное послание школьникам Минска. Но все это должен был кто-то организовать. И главного организатора узнать было нетрудно по тому, как часто и с каким уважением обращались к этому человеку школьники и сопровождавшие их взрослые.

ОКЕАНЫ НЕПОНИМАНИЯ

Вальтер Тремер несколько лет назад случайно приехал в СССР туристом. Был очень удивлен тем, что увидел, заинтересовался историей и культурой нашей страны, жизнью народа. Даже начал немного учить русский язык. Но самое главное, он понял, что в Соединенных Штатах большинство людей мало знает о Советском Союзе и это часто служит причиной предвзятого отношения, непонимания наших устремлений, политики. Вальтер Тремер поставил себе задачу: насколько это в его силах, поправить положение. И стал знакомить школьников с нашей страной.

— В истории отношений США и СССР были разные периоды, которые развивали у людей и разные чувства друг к другу,— говорит Вальтер Тремер.— В последние несколько десятков лет у американцев вырабатывалось негативное отношение к Советскому Союзу. И теперь, к сожалению, между нашими странами лежат не только настоящие океаны, но и океаны недоверия и непонимания.

Детям передаются стереотипы неверного представления. Но их нужно ломать. И такая возможность появилась благодаря политике вашего лидера Михаила Горбачева. Он начал перестройку не только в вашей стране, но и в международных отношениях. Мы приехали сюда, чтобы лучше понять смысл этой перестройки, по возможности внести свой вклад в этот процесс. Период напряженности между нашими странами заслонил то хорошее, что существовало когда-то. Мое поколение хорошо помнит годы войны, наше тесное сотрудничество и самые добрые чувства к советскому народу. Это поколение должно взять на себя ответственность за то, чтобы молодежь возобновила добрые отношения и смогла строить мосты к взаимопониманию и сотрудничеству в будущем. Поэтому мы и организовали эту своеобразную «встречу на высшем уровне» для ребят. Мы протягиваем друг другу руки, начинаем интересный диалог. Тем самым мы сеем семена, которые в будущем дадут добрые всходы. Надеемся, что наши ребята смогут понять ваши устремления, ваш образ жизни, а вы поймете нас. И тогда сегодняшние школьники станут лоцманами кораблей, которые выведут нас из обширных океанов недоверия.

УЗНАЮТ ВСЕ ШТАТЫ

Понятно, что такое событие, как первый приезд в Белоруссию столь представительной делегации американских школьников, не могло не привлечь внимания наших средств информации. О конференции рассказывалось в газетах, встречи советских и американских школьников показывались по телевидению.

Вновь отдадим должное мистеру Тремеру. Именно он выступил с инициативой, чтобы об этом событии узнало как можно больше людей и в его стране. Вместе со школьниками приехала съемочная группа одной из телекомпаний штата Пенсильвания. Я поинтересовался у оператора Дугласа Игла, кто организовал эту поездку для них.

— В компанию позвонил мистер Тремер и сообщил о том, что он с группой школьников едет на конференцию в Белоруссию,— ответил Дуглас Игл,— предложил, чтобы с группой послали оператора. Вначале наше руководство наотрез отказалось. Но после того, как оно увидело, какой огромный интерес вызвала эта поездка в штате, и поняло, что сможет получить от показа конференции только выгоду, то раскошелилось и вместо одного послало нас троих.

— Вы раньше бывали в Белоруссии, знали что-нибудь о ней?

— Нет, это вообще моя первая поездка в Советский Союз. Но о Белоруссии я кое-что слышал. Может быть, поэтому она и произвела на меня такое сильное впечатление.

— То есть то, что слышали, не совпало с тем, что увидели?

— Именно так,— улыбнулся Дуглас.— Я знал, что вы очень сильно пострадали во время войны. Поэтому никак не ожидал, что Минск окажется городом очень красивым по архитектуре, с широкими улицами, огромными домами. И еще нас предупреждали, что нам будут постоянно указывать, что можно снимать, а что нельзя. Но никто к нам здесь не подходит, и мы снимаем все, что хотим. Только единственный раз в Москве на Красной площади возле Мавзолея к нам подошел милиционер и поинтересовался, кто мы. Когда переводчица ему объяснила, он предупредил, что не разрешается входить внутрь Мавзолея с аппаратурой, и отошел.

— Что же вы покажете своим телезрителям?

— Наша компания обслуживает около половины штата Пенсильвания. Мы имеем две программы новостей — в 18.00 и в 22.00. Так вот, в течение недели будем давать в каждой из них сюжеты по три минуты, а затем сделаем отдельную часовую программу. Вероятно, в планы компании входит продажа этого материала другим. Тогда его смогут увидеть и жители других штатов.

Я ЛЮБЛЮ МИНСК

Но вернемся к детям. Кстати, поговорить с ними было довольно непросто. Представители Совета по обмену гражданами всячески оберегали их от корреспондентов. Но обижаться на это не стоит, они старались дать американским школьникам возможность как можно больше общаться со своими советскими сверстниками. Хотели этого и наши организаторы конференции.

В первый же день в городском Дворце пионеров состоялось знакомство школьников, и потом они уже не расставались до последнего дня. Посещение школ, совместные уроки, спортивные соревнования, дискотеки, посещение домов советских ребят, не говоря об экскурсиях и официальных заседаниях конференции. Словом, дни были действительно заполнены до предела.

Зато возможность общения друг с другом, как постоянно подчеркивали сами школьники, с глазу на глаз была неограниченна. Мне довелось побывать на первой встрече-знакомстве в школе № 54.

Вначале гости и хозяева настороженно присматривались друг к другу. Почти молча поднимались на третий этаж. Но вот раскрылись двери зала, и гостей пригласили рассаживаться за столики. Американцы и не старались скрыть своего удивления и почти одновременно произнесли громкое «о-у!» Гости впервые увидели самовары, а когда попробовали печенье и торты, приготовленные руками самих хозяев, то и вовсе пришли в восторг. Разговор получился живой и непринужденный. Знакомились, рассказывали о себе, говорили обо всем, что интересовало друг друга. И такой свободный обмен мнениями продолжался целую неделю.

Судя по тем коротким высказываниям, которые удавалось время от времени услышать от американских школьников, они остались довольны. Вот некоторые из них.

Джон КИНСИ: Ваша страна очень отличается от нашей. Нет многого, к чему мы привыкли. Например, закусочных «Макдональд». Вначале некоторые школьники показались нам несколько странными, даже неприветливыми. Теперь многие из них стали нашими настоящими друзьями.

Дженни ФРАНДЖЕС: У вас очень красивая страна, я сделала много фотографий. Люди очень дружелюбны и добры.

Сюзан ГОСС: Дома мы много слышали, что здесь люди очень враждебно относятся к американцам. Теперь убедились, что это совсем не так. Мы подружились со многими девочками и будем с нетерпением ждать, когда они приедут в гости к нам.

Пожалуй, самое короткое, но емкое высказывание сделал Бриан НЕЛЬСОН: Не буду много говорить,— сказал он по-английски, а затем по-русски: — Я люблю Минск!

ТОЛЬКО ЛИ ДЕТСКАЯ ИГРА!

Удалось нам все же получить и настоящее интервью. И довольно неожиданным образом. Двое ребят сами подошли и выразили желание поговорить с журналистами. Бриану Харману 15 лет, Эндрю Бекеру — 17.

— Начнем с традиционного вопроса. Почему вы решили приехать сюда и каковы ваши впечатления о поездке?

ЭНДРЮ: Мы изучали историю и географию СССР, знали, что это страна очень богатой культуры. И поездка для нас была отличной возможностью увидеть Советский Союз самим. Может быть, другого случая не будет. Мы не ожидали, что встретят нас так радушно, что появится столько друзей.

БРИАН: Добавлю лишь, что далеко не каждый школьник и даже взрослый может похвастаться тем, что он был в СССР. Я очень ждал этой поездки. Вообще американцы мало знают о вас и думают плохо. Теперь мы сможем изменить это мнение хотя бы у некоторых.

— Тема вашей конференции очень серьезна. Считаете ли вы, что сможете действительно повлиять на судьбу мира, или это лишь детская игра?

ЭНДРЮ: Сейчас наши решения не повлияют на развитие событий. Но в будущем они, несомненно, отразятся на взаимоотношении наших стран. Ведь мы вырастем и, возможно, займем важные государственные посты.

— Представим, что кто-то из вас станет президентом. Какова будет ваша политика по отношению к нашей стране?

БРИАН: Я бы постарался, чтобы как можно больше людей встречались так же, как мы здесь. Мы, например, смогли понять, почему вы предпринимаете различные шаги на международной арене. А тем, кто вас не знает, они непонятны.

ЭНДРЮ: Я бы постарался расширить сотрудничество во всех областях. Наши две страны — великие державы, и мы должны показывать пример остальным.

— А что бы вы сделали с оружием?

ЭНДРЮ: Я считаю, что вооружения нужно сокращать. Но некоторую часть ядерного оружия нужно все же оставить. Оно будет сдерживать государства от развязывания войны, поскольку все знают, что в такой войне не будет победителей.

БРИАН: Здесь я совершенно не согласен. Необходимо уничтожить все оружие. Если мы знаем, что ядерная война будет означать конец человечества, то какой же смысл иметь такое оружие вообще и постоянно жить под угрозой? Куда спокойней будет его не иметь. Кроме того, гонка вооружений — это бессмысленная трата средств, которые можно было бы использовать с гораздо большей пользой.

Как видите, даже у самих американских ребят не было единого мнения. И все же конференция показала, что договориться можно. Я не знаю, как проходила дискуссия, какие доводы и аргументы приводили стороны. С самого начала было договорено, что ребята будут обсуждать все проблемы только самостоятельно. Никому из взрослых присутствовать при этом не разрешалось. Но о результатах обсуждения, принятых ими единогласно, они доложили. Каждая группа с равным количеством советских и американских участников (а их было по десять) представила свои «Декларации», которые незначительно отличались по некоторым пунктам, но были едины в одном: необходимо избавиться от ядерного оружия. Значит, и Эндрю Бекера удалось убедить.

Вот одна из таких «Деклараций», зачитанная американским школьником Мэттом Сиссом:

«После тщательного обсуждения вопроса: «Мир: что необходимо для его сохранения», мы выработали шесть предложений, которые смогут обеспечить достижение этой цели.

1. Прежде чем говорить о мире во всем мире, необходимо осуществить полное уничтожение вооружений как ядерных, так и обычных. Но за каждой страной сохраняется право иметь некоторое количество огнестрельного оружия для борьбы с преступниками.

2. Ни одна из супердержав не должна вмешиваться в дела других государств, но может оказывать им экономическую помощь.

3. Необходимо превратить ООН в международное правительство, которое будет решать все спорные вопросы. Все страны должны иметь в нем равные права, и его решения должны быть обязательны.

4. Создание международной кооперации в промышленности, что позволит быстрее поднять уровень отсталых государств.

5. Культурный обмен между людьми разных стран, то есть то, чем мы занимаемся здесь.

6. Увеличение обмена современной технологией, что отразится на повышении благосостоянии всех народов».

Что ж, школьники смогли договориться гораздо быстрее министров. Такая «Декларация» отвечала бы интересам всех народов. Хочется лишь пожелать, чтобы ребята смогли ее реализовать как можно быстрее.

Григорий ФОМЕНКО.

La cafetería "Lavash" (pan georgiano) con equipo especial de panadería se ha abierto en Vitiebsk después de reconstruirse el local de la que había sido la sección de bebidas alcohólicas del almacén de comestibles "Tsentralni". Aquí se elaboran y venden mensualmente 12—15 toneladas de productos de la cocina georgiana. Se ha encontrado un experto que conoce sus secretos. Se convirtió en panadero el perito mercantil Taimuraz Bidzinovich Gueorgadze.

La cafetería enseguida atrajo la atención del público. Aquí ellos pueden paladear el sabor del lavash recién horneado con crema, leche, kefir, tomar té con confituras y emparedados, comer salchichas calientes y escuchar canciones georgianas.

En las fotos:
¡Pruebe el lavash! — dice a los clientes la vendedora de la confitería Olga BULÁJOVA; el panadero T. GUEORGADZE.

Foto A. TSERLUKIEVICH

LA JUSTICIA Y NOSOTROS

Del 2 de enero al 13 de marzo del año 1938, el Tribunal Marcial de la Corte Suprema de la URSS estudió el caso penal del llamado "bloque antisoviético de la derecha trotskista", acusado de los crímenes más graves. Se les incriminaba por traición a la Patria, espionaje, actos subversivos, sabotaje, los asesinatos de S. Kirov, V. Menzhinski, A. Gorki, y un complot para asesinar a V. Lenin. Los acusados eran 21, de los cuales 18 fueron sentenciados a la pena capital, y los otros, a largas condenas de encarcelamiento.

El 4 de febrero de 1988, el Pleno de la Corte Suprema de la URSS dispuso por unanimidad anular la sentencia y cerrar el caso de N. Bujarin, A. Rikov, J. Rakovski, A. Rozengolts, M. Chernov, P. Bulánov L. Levin, I. Kazakov, V. Maksimov-Dikovski y P. Kriúkov. Antes ya había sido anulada la sentencia contra otros condenados durante el proceso del año 1938. Fueron rehabilitados I. Zelenski, V. Ivanov, P. Zúbarev, G. Grinkó, F. Jodzháev, S. Bessonov, D. Pletniov, N. Krestinski, A. Ikrámov y V. Sharangóvich. La fiscalía de la URSS no apeló la condena de G. Yagoda, procesado en el mismo caso.

LECCIONES DE LOS AÑOS 30

Tengo delante de mí el informe judicial sobre este caso, publicado en el año 1938. Contiene el discurso de A. Vishinski, representante de la acusación, las declaraciones de los testigos y acusados, los discursos de la defensa y las últimas palabras de los procesados...

Mientras leo este documento, me domina un sentimiento de dolor y amargura. Todos los participantes en el proceso, sin excepción, dicen lo mismo. Es más, los propios procesados se acusan a sí mismos de los crímenes más graves: cada uno confiesa su culpa, denuncia a los demás y se arrepiente. Nadie discute con los representantes de la acusación o los testigos. Nadie intenta desmentir ninguna de las declaraciones mortales. Solo las complementan. Es un caso de pura autoacusación.

El rasgo característico de este proceso es que lo domina por completo el fiscal, que lo conduce y lo dirige. El representante de la acusación revela los delitos y estigmatiza a los acusados, mientras que los demás solo le hacen eco. No se oye la voz de los jueces. La defensa se limita a pedir piedad. No hay discusión judicial alguna. No hay comparecencia de las partes, no se oyen argumentos ni contrargumentos, no se estudian las pruebas. En el proceso no participan expertos ni hay peritaje alguno. ¿Para qué se necesitaban, si los propios acusados descubrían en detalle lo malo de su proceder?

Da la impresión de que se trata de un espectáculo minuciosamente preparado y ensayado.

Los acusados confesaban crímenes horrendos: supuestamente se proponían entregar Ucrania a la Alemania fascista y el Lejano Oriente al Japón. Se declaraban culpables de la caída del ganado, de averías, la mala planificación, errores económicos, incluso de las desgracias causadas por los elementos de la naturaleza, las malas cosechas, en fin, de todos los males de aquellos tiempos duros. Se les culpaba de infringir las normas de tierras cultivadas y de rotación de cultivos, de difundir "la peste entre los puercos" y la "anemia" entre los caballos, de "retardar" la construcción de una fábrica de lino, de "destruir" los prados, de intentos de acabar con los cultivos de alfalfa... A un médico se le acusaba de haber ultimado a su paciente, dejándolo en un día caluroso de abril dormido en un banco del jardín. A otro lo acusaban de haber envenenado a un funcionario, fumigando su despacho con una solución de mercurio y ácido... Y todos confesaban haber cometido esos crímenes.

¿Cómo fue posible aquello?

Los grandes dramas de todas las revoluciones han tenido un rasgo común: el rompimiento con el pasado en aras de un futuro mejor. El mundo quedaba dividido en los polos del bien y del mal, los sufrimientos y las víctimas de la lucha revolucionaria santificaban la violencia en aras de la felicidad. Las categorías y nociones propias de la lucha política, adquirían una propiedad importante: servían para designar la maldad o la verdad, el bien que deslumbra y el ideal revolucionario, en aras del cual vale la pena luchar y morir. Después de aplastar, derrocar y vencer había que seguir adelante, construir y crear. Todos conocemos el papel de Lenin en el paso real del país al camino del desarrollo pacífico. En el campo de la justicia penal esto significa el paso del "terror rojo" y el aplastamiento abierto de los enemigos de clase a un régimen de legalidad y orden.

Cuando murió Lenin, la fuerza apasionante de las categorías y consignas políticas fue aprovechada con codicia en la lucha por el poder personal. Los abusos de poder en las condiciones del "culto al líder" repercutieron también en la esfera de la justicia penal.

En la sociedad se creaba y fomentaba premeditadamente un sentimiento de temor a cierta amenaza siniestra, que se cernía sobre las conquistas de la revolución. Esa amenaza era personificada en algunos portadores del peligro muy pérfidos ("enemigos del pueblo"). Hasta el servicio más abnegado a la causa de la revolución se interpretaba como un vil camuflaje de los malhechores. A esa amenaza se le atribuía un carácter universal y general ("los nidos de avispas de los enemigos").

Como esa lucha se libraba, supuestamente, contra el peor de los males, pasaban a segundo plano las cuestiones referentes a la elección de los medios y la presentación de las pruebas. En muchos casos ni siquiera se tomaban en consideración, presentándolas como una herencia del "podrido liberalismo burgués". Los métodos ilegales se incluían también en los interrogatorios.

Los que no se lanzaban a la primera señal contra la víctima indicada, se convertían en "cómplices de los enemigos del pueblo". Aquellos que figuraban como "enemigos del pueblo", eran excluidos de la sociedad, convirtiéndose en parias (junto con todos sus familiares, amigos y hasta simples conocidos). El que no se reconocía culpable, se consideraba todavía más peligroso por no haberse "desarmado". Quien reconocía su culpa debía "denunciar a los cómplices". De esa manera los círculos de "enemigos" iban creciendo. Debido a ello el sistema represivo creaba por cuenta propia a los "enemigos", y la "existencia" de éstos justificaba su ampliación.

Las arbitrariedades de los años 30 se completaron con la aprobación de una legislación penal cruel e inhumana.

En el año 1932 se aprobó una ley que castigaba con la pena capital los robos de la propiedad estatal, de los koljoses y las cooperativas. En caso de existir "circunstancias atenuantes", el fusilamiento podía ser sustituido por diez años de cárcel. A partir del año 1935, esa ley comenzó a aplicarse a personas mayores de 12 años. Desde 1937, por tal crimen se estipulaba encarcelamiento por 25 años. Según los testimonios de los contemporáneos, los métodos de represión penal se caracterizaban por "el procesamiento masivo de los trabajadores". Tenían lugar una carrera por "los índices cuantitativos de sometidos a represiones", "procesamiento y condena masiva de activistas de los koljoses", "procesamiento penal y represión de delitos menores y hasta insignificantes".

Del pasado sacamos hoy enseñanzas políticas, morales y jurídicas.

Veo que la lección política más importante ya fue asimilada por el partido y se encarnó en el rumbo a la democratización, a crear una sociedad jurídica, capaz de rechazar con firmeza los atentados contra los derechos y las libertades de los ciudadanos, la arbitrariedad de cualquiera y la ilegalidad. Todavía nos toca hacer mucho en esta empresa, pero el proceso ya avanza. La labor de la comisión del Buró Político del CC del PCUS con el fin de someter a un examen adicional los materiales vinculados con las represiones de los años 30-40 y comienzos de los 50, la disposición de la reunión plenaria del Tribunal Supremo de la URSS sobre la rehabilitación de las víctimas del "proceso moscovita" de 1938, no son los únicos ejemplos que lo comprueban. Tienen el más serio significado el concepto de un mundo interrelacionado, interdependiente e íntegro en muchos aspectos, que se está elaborando en el espíritu de la nueva mentalidad, las acciones prácticas de la diplomacia soviética dirigidas a establecer relaciones amistosas con el mundo exterior, relaciones que reduzcan al mínimo la enemistad y la sospecha mutuas.

La lección moral radica en la simple conclusión de que ningún objetivo, idea o principio, por más elevado que sean, han de justificar la inescrupulosidad de los métodos, han de escudar crueldad, vileza y mentira, por cuanto es imposible lograr un propósito justo con procedimientos injustos. Hay otra lección: no existe nada oculto que tarde o temprano no salga a relucir. Allí, donde en aquellos años se hacía uso de medios injustos, triunfaba la traición a los ideales del socialismo, se suplantaba el magno objetivo por el ansia de poder personal.

Asimismo sacamos enseñanzas jurídicas.

Testimono del nivel de la madurez social alcanzado por el sistema penal de justicia es el reconocimiento sobrio de algunos principios, cuyo abandono hizo posible la situación de aquellos años: los inocentes eran castigados, los culpables de denuncias falsas prosperaban, mientras que los órganos de la justicia se convirtieron en instrumento de arbitrariedad.

Las experiencias nos enseñan que el objetivo real de la justicia penal es mantener y garantizar medidas necesarias de justicia social. Y este objetivo se logra cuando la ley contempla solo un mínimo de actos realmente peligrosos y determina la medida del castigo en exacta proporción con lo cometido, entendiendo claramente que solo se debe sancionar cuando es imposible prescindir del castigo. Es que el propio castigo significa imposición de sufrimientos, significa "un mal", aunque forzado. Es imposible dejar de aplicarlo, pero su uso sin el examen debido y, a veces, con cierta reserva, solo es capaz de corromper la conciencia jurídica del pueblo, engendrar cinismo, destruir la integridad de la sociedad socialista.

Pese a toda la diversidad de indicios que manifiestan el ascenso del nivel de civilización en los sistemas de justicia penal, tres rasgos característicos de inmediato saltan a la vista: el paso del castigo "por primera sospecha" al castigo solo después de comprobar firmemente la culpa; el paso de la comprobación de la culpa mediante la confesión obtenida (o arrancada) del procesado a las pruebas objetivas obtenidas por vía estrictamente legal; la separación del papel del fiscal y de el de juez; la igualdad de derechos del fiscal con los derechos del acusado y su abogado; el papel decisivo, central, del tribunal.

Lo que no fue probado simplemente no existe para la mentalidad jurídica. La justicia existe solo allí donde semejante mentalidad jurídica reina en la sala del juicio. La justicia existe donde las difíciles y duras búsquedas de testimonios objetivos, de pruebas materiales y documentales forman la preocupación básica de instrucción. Y, tal vez, lo más intolerable es cuando el juez de instrucción es omnipoderoso, el papel del juez de la sala casi no se nota, mientras que el abogado es impotente.

Es original la historia de la justicia penal. Por su propia naturaleza se destina para los delincuentes, o sea, de ningún modo para la mayoría de los ciudadanos, sino para la minoría criminal. Mas precisamente en esta esfera, en actitud hacia esta gente, se manifiesta en forma más visible y descubierta algo muy sustancial para toda la sociedad en general. Se manifiesta el nivel de su civilización: la observancia de los derechos e intereses legítimos del hombre, el respeto a la dignidad humana. Porque si en este campo reina el "orden", está presente en todos los demás dominios. Y viceversa. Como evidencian nuestras amargas experiencias, si en esta esfera predominan la arbitrariedad y la injusticia, toda la sociedad corre peligro, lo corren todos, cualesquiera que sean sus méritos o pecados (incluso los honestos y los ingenuos a veces resultaban más vulnerables que los maliciosos y los cínicos). Seamos pues vigilantes: velemos estrictamente por las garantías de los derechos de la personalidad en el proceso judicial.

...Las monstruosas bestialidades en los procesos de los "enemigos del pueblo" no pueden catalogarse de "deformaciones" de justicia ni de sus "vicios". De ningún modo se trata de la justicia, sino de la "antijusticia". Del pasado pueden y deben sacarse enseñanzas, y ya se lo está haciendo. Estas deben ser para todos nosotros juntos y para cada cual. Porque hoy el futuro está en nuestras manos.

Alexandr JAKOVLEV,
profesor, doctor en ciencias jurídicas, Premio Estatal de la URSS

Redactor de la "Página en español": D. OKULIK

СА СПАДЧЫНЫ ПЕРШАДРУКАРА

ПРА МОВУ СКАРЫНІНСКІХ КНІГ

Напярэдадні 500-гадовага юбілею беларускага асветніка, гуманіста і першадрукара Францыска Скарыны, натуральна, узрастае цікавасць да яго культурнай спадчыны, адной з важнейшых неад'емных частак якой з'яўляецца мова яго выданняў.

Мова Скарыны, як і яго светапогляд, — заканамерны прадукт эпохі, у якую яму давялося жыць і працаваць. Эпоха Скарыны — гэта эпоха Адраджэння - Рэфармацыі, адзін з рэвалюцыйных перыядаў у развіцці чалавецтва. Гэтыя дзве вядучыя ідэалогіі таго часу знайшлі ў светапоглядзе друкара ўдалае спалучэнне, надаўшы яго дзейнасці дэмакратычны кірунак. Вытокі дэмакратызму Скарыны — у вучэнні Эразма Ратэрдамскага, італьянскіх гуманістаў, чэшскіх рэфарматараў. Вышэйшая вартасць Новага запавету, пісаў Ратэрдамскі, заключаецца ў тым, што ён не толькі прадпісвае чалавеку самыя дасканалыя маральныя патрабаванні, але і паказвае ўзор іх выканання на прыкладзе Хрыста. Ідэйным крэда Скарыны з'яўляецца яго сакраментальнае «вера безъ делъ мертва есть». Ён арыентуе чалавека на рэальнае, практычнае, грамадска карыснае жыццё, служэнне «пожитку посполитому», падзвіжніцтва ў духу Хрыста ў імя асветы народа, прывіцця яму добрых нораваў. Гэтае перакананне і знайшло выражэнне ў выданні ім кніг «для людзей простыхъ языка руского».

Ідэолагі Рэфармацыі абвясцілі, што чалавек павінен непасрэдна зносіцца з богам, а для гэтага яму патрэбна даць поўны тэкст свяшчэннага пісання на яго роднай мове. Гэта неабходнасць абгрунтоўвалася яшчэ і недакладнасцямі лацінскага перакладу Бібліі, зробленага ў XIV стагоддзі Еранімам. Ідэю выдаць Біблію на зразумелай беларусам мове Скарына мог пераняць непасрэдна ад гусітаў, вучэнне якіх пранікла на тэрыторыю Вялікага княства Літоўскага яшчэ ў XV стагоддзі. Ян Гус, у прыватнасці, пісаў: «Належыць... стварыць асобы... будынак, каб там даць магчымасць верным Хрысту жыхарам Прагі збірацца ў вызначаным месцы ў тым горадзе для слухання слова боскага на роднай чэшскай мове». У такім жа духу выказваўся і яго паплечнік Томаш Шчітны: «Яшчэ св. Павел пісаў на мове тых, каму пісаў... Таму мне не думаецца, што было б дрэнна пісаць чэхам кнігі па-чэшску, з дапамогай якіх яны маглі б мець хрысціянскую веру і добрыя павучэнні». Чэхія была першай, дзе вельмі рана ўзніклі шматлікія рукапісныя пераклады Бібліі на чэшскую мову. Адным з гэтых перакладаў, надрукаваным у 1506 годзе ў Венецыі, карыстаўся Скарына пры падрыхтоўцы сваіх выданняў, і гэта важны доказ уплыву на яго прыкладу чэшскіх рэфарматараў.

Як вядома, усе еўрапейскія рэфарматары пераклалі Біблію на народныя мовы адразу. Чаму ж Скарына ў сваіх выданнях не змог пазбавіцца ад традыцыйнай мовы праваслаўнай царквы ў Вялікім княстве Літоўскім — царкоўнаславянскай? На нашу думку, перашкодай для яго ў гэтым паслужыла няспеласць умоў для Рэфармацыі ў яго на радзіме і, як вынік, няспеласць яго самога як рэфарматара.

Захаванне традыцыйнай асновы мовы Бібліі Скарынай тлумачыцца яшчэ і тым, што царкоўнаславянская мова ў адрозненне ад лацінскай на Захадзе была не чужой беларусам. Таму і адыход ад яе ў бок народнай адбываўся без рэзкага спынення пісьмовай традыцыі. Бо сам пераклад свяшчэннага пісання, зроблены ў свой час Кірылам і Мяфодзіем, азначаў перамогу народнай стыхіі над чужой лацінскай.

Блізкасць мовы выданняў Скарыны да народнай — вынік не толькі яго рэфарматарскіх імкненняў. Гэта тлумачыцца яшчэ і становішчам царкоўнаславянскай мовы ў той час у Беларусі. Як сведчаць гістарычныя звесткі, яна перажывала заняпад, выкліканы крызісам у гэтым рэгіёне самога праваслаўя. Можна сцвярджаць, што ў такіх умовах Скарына і не мог авалодаць царкоўнаславянскай мовай на такім узроўні, каб дабіцца яе чысціні ў сваіх выданнях. Цікава, што ў той жа час ён здолеў у сябе на радзіме авалодаць лацінскай мовай настолькі добра, што аказаўся ў стане закончыць два еўрапейскія універсітэты —Кракаўскі і Падуанскі, дзе выкладалі па-лацінску. Адыграла сваю ролю і адсутнасць у Скарыны царкоўнаславянскіх спісаў шэрагу біблейскіх кніг.

Замяняць найбольш незразумелыя царкоўнаславянскія словы беларускіх перапісчыкаў здаўна прымушала паглыбленне разыходжанняў паміж гэтымі мовамі. Аднак дапускалася гэта спачатку толькі ў адносінах да некананічных кніг (якія не ўваходзілі ў склад Бібліі), прызначаных не для літургі[illegible] для хатняга чытання. [illegible]асці прыкладу такой змешанай царкоўнаславянскай мовы можна прывесці Чэццю, перапісаную ў Навагрудку ў 1489 годзе. Кананічныя ж кнігі, уключаныя ў Біблію, [illegible]-ранейшаму заставаліся [illegible]асягальнымі для беларусізмаў. Рэфармацыйныя ідэі і натхнілі Скарыну на парушэнне гэтай традыцыі.

Змешаны характар мовы скарынінскіх кніг стаў прычынай таго, што не адразу вучоныя змаглі правільна вызначыць яе аснову.

Так, першы буйны скарыніст, рускі мовазнавец мінулага стагоддзя П. Уладзіміраў, прыняўшы пад увагу толькі беларускія рысы ў гэтых выданнях, зрабіў вывад аб беларускай аснове іх мовы. Гэтую думку падтрымалі тады А. Будзіловіч, Я. Галавацкі, а ў савецкі час — Ц. Ломцеў, М. Алексютовіч і некаторыя іншыя.

Аднак яшчэ сучаснік П. Уладзімірава А. Сабалеўскі ў рэцэнзіі на яго працу сцвярджаў, што Скарына быў далёкі ад думкі пісаць і выдаваць на жывой беларускай мове. Аб'ектыўны погляд на мову скарынінскіх выданняў як царкоўнаславянскую ў аснове стаў у наш час вядучым. Ён грунтуецца, па словах мовазнаўцы - скарынаведа А. Жураўскага, на аснове вывучэння ўсёй сукупнасці моўных фактаў. З улікам гэтага патрабавання ў рэспубліцы і за яе межамі разгарнулася сур'ёзнае даследаванне скарынінскай моўнай спадчыны. Убачыў свет двухтомны «Слоўнік мовы Скарыны», падрыхтаваны даследаванні па мове асобных яго кніг, у рамках юбілею першадрукара ў Інстытуце мовазнаўства імя Якуба Коласа АН БССР рыхтуецца манаграфія «Мова выданняў Францыска Скарыны».

Можна было б меркаваць, што пераклады тэкстаў біблейскіх кніг, дзе Скарына не быў самастойным у выбары сродкаў моўнага выражэння, павінны адрознівацца з боку мовы ад яго арыгінальных прадмоў і пасляслоўяў, дзе ў яго такая свабода была. Аднак А. Жураўскі, супаставіўшы гэтыя часткі яго выданняў, прыйшоў да вываду, што яны з боку мовы амаль ідэнтычныя. Гэта азначае, што для Скарыны размяжоўваць беларускія і царкоўнаславянскія моўныя сродкі было справай нялёгкай, і ён да гэтага не імкнуўся. А. Жураўскі дапускае ў сувязі з гэтым, што пад назвай «руский язык» Скарына разумеў тое, што сёння прынята называць беларускай рэдакцыяй царкоўнаславянскай мовы, важнейшым этапам у фарміраванні якой і сталі яго выданні.

Моўнае аблічча скарынінскіх выданняў у значнай ступені вызначалася асаблівасцямі іх рэдакцыйнай падрыхтоўкі. Тут Скарына, як і чэшскія рэфарматары, ішоў самастойным шляхам. Праследуючы рэфарматарскія і асветніцкія мэты, ён паставіў перад сабой задачу выдаць поўны і зразумелы тэкст Бібліі. Таму пры яго падрыхтоўцы ён карыстаўся некалькімі крыніцамі на розных мовах, запаўняючы пропускі ў адных за кошт другіх. У выніку яго выданне адступае і ад праваслаўнай Бібліі (Септуагінты) і ад каталіцкай (Вульгаты).

Як ужо гаварылася, ён карыстаўся Чэшскай бібліяй 1506 года, якая ў сваю чаргу адрозніваецца не толькі ад Вульгаты, але і ад папярэдніх чэшскіх перакладаў. У распараджэнні друкара былі і асобныя кнігі царкоўнаславянскай Генадзіеўскай бібліі 1499 года, царкоўнаславянскія выданні польскага друкара Феоля Швайпольта і югаслаўскага Бажыдара Вукавіча. Ідэалам Скарыны, як і Эразма Ратэрдамскага і Марціна Лютэра, быў чалавек «еврейского языка и греческого досконале умелый». Таму ў сваёй працы ён выкарыстаў таксама крыніцы і на гэтых мовах. Былі ў яго пад рукой і лацінскія тлумачэнні да Бібліі славутага прапаведніка таго часу Мікалая Лірана. Усе гэтыя крыніцы пэўным чынам паўплывалі на мову скарынінскіх перакладаў-рэдакцый.

Асаблівасці мовы Скарыны, абумоўленыя ўказанымі сацыяльнымі ўмовамі таго часу, асабліва тыя, якія характарызуюць яе беларускую рэдакцыю царкоўнаславянскай мовы, бачныя на ўсіх яе ярусах.

Ужо склад літар, якім карыстаецца выдавец, збліжае яго кнігі са старабеларускімі тэкстамі. Ён не выкарыстоўвае найбольш устарэлыя дублетныя літары старажытнай кірылічнай азбукі (юс вялікі, юс вялікі ётаваны, юс малы ётаваны). З другога боку, ён выкарыстоўвае спалучэнне «кг», выпрацаванае старабеларускімі кніжкамі для перадачы выбухнога «г».

Пры перавазе традыцыйных фанетычных рыс—царкоўнаславянскіх і старажытнарускіх адзначаюцца і тыпова беларускія, напрыклад, аканне і яканне **(золатарев, манисто, иржавяет)**, прыстаўное і **(илжетъ, игде, исперва)**, у на месцы ў **(усходъ, оу реце, у воде)**, ў кароткае, якое перадаецца праз в **(вмерети, вмучени, вмыти)**, прыстаўныя в і г **(вужъ, гужи, гусеница)**, цвёрдыя губныя і шыпячыя **(Жыкгимонта, голубъ, кровъ, Юдифъ)**.

У галіне назоўніка назіраецца пераўтварэнне старажытнай сістэмы скланення па асновах, якая захоўвалася ў старaславянскай мове, у сістэму скланення па родах, якая стала нормай усходнеславянскіх моў. Так, у родным склоне адзіночнага ліку побач з ранейшымі формамі **духа, завета, ада, народа** ўжываюцца і новыя **суду, туку, заходу,** характэрныя для беларускай мовы. У давальным склоне адзіночнага ліку незалежна ад асновы выступаюць формы **отцеви, лекареви, петухови,** у назоўным склоне множнага ліку — формы **дедове, стражеве, родове,** якія шырока ўжываліся ў тагачаснай беларускай мове. У множным ліку, акрамя таго, звяртае на сябе ўвагу ўжыванне форм **гонцами, гужами, зубами,** характэрных раней толькі для жаночага роду.

Пры перавазе ўжыванняў царкоўнаславянскага займенніка азъ зрэдку можна сустрэць і ўсходнеславянскія: **азъ сплю, азъ выведохъ, азъ куплю,** але: **я Францискъ Скорининъ сынъ.**

У галіне прыметніка вельмі паказальнымі для характарыстыкі мовы Скарыны з'яўляюцца суадносіны форм роднага склону мужчынскага і ніякага роду. Тут царкоўнаславянскія формы — **безумнаго, великаго, дивнаго, живаго, мудраго** ўжываюцца часцей, чым усходнеславянскія — **белого, вечного, доброго, чистого.**

Скарына яшчэ выкарыстоўвае часам формы аорыста і імперфекта дзеясловаў — **видехъ, глаголахъ, дахъ, знахъ, просихъ,** якія ўжо не ўжываліся ў жывой беларускай мове таго часу. Яны часта замяняюцца формамі перфекта — **былъ есмъ, глаголалъ есмъ, мы[illegible]алъ есмъ,** якія, страціўш[illegible]зязку есмъ, сталі нормай старабеларускай пісьмовай мовы.

Аснову лексічнага складу выданняў Скарыны разам з агульнаславянскімі словамі тыпу, **земля, вода, небо,** складаюць сл[illegible] царкоўнаславянскія. Гэт[illegible]сабліва ярка відаць на прыкладзе перавагі няпоўнагалосных форм тыпу **блато, брада, брань, брегъ, врагъ, власть, власяница, гласъ** над усходнеславянскімі поўнагалоснымі тыпу **беремя, борода, боронити, голодъ.** Найбольш незразумелыя чытачу царкоўнаславянскія словы тлумачацца на палях беларускімі (такі прыём тлумачэння называецца глосай): **онагри — лоси, пажить—былие, тимъпанъ—бубенъ, холми — узгорки, ефиоплене — муринове** (негры) і інш. Побач з гэтым шырока ўжываюцца і беларускія слова тыпу **баба, бокъ, ботъ, ботьянъ, боханъ, вужъ, гай, господаръ, гукъ, гулня, дубецъ, зброя, конникъ.** Як вынік выкарыстання Скарынай Чэшскай бібліі 1506 года вельмі пашыраны словы чэшскага паходжання, накшталт **вчерашекъ (учарашні дзень), жадость (просьба), занепразнити (заняць), змизати (знікнуць), либивость (прыгажосць)** і інш. Ужываюцца таксама словы польскага, нямецкага, лацінскага, яўрэйскага паходжання, незвычайныя для царкоўнаславянскай мовы.

Такім чынам, з'яўленне скарынінскіх кніг, якое разам з абгрунтаваннем прынцыпу «асабістай веры» ў прадмовах, было праяўленнем светапогляду выдаўца, азначала паваротны пункт у гісторыі беларускай мовы старажытнага перыяду — увядзенне яе ў важнейшую сферу грамадскага жыцця — ідэалагічную, што рэзка павышала яе прэстыж. Па шляху, указаным Скарынай, пайшлі яго паслядоўнікі Сымон Будны і Васіль Цяпінскі, якія давялі яго справу да канца, даўшы народу кнігі на яго роднай мове.

Уладзімір СВЯЖЫНСКІ.

З НОВЫХ ВЕРШАЎ

Станіслаў ШУШКЕВІЧ

БУСЛЫ НА ІРЖЫШЧЫ

Буслы на іржышчы блукаюць чародкай,
Маўклівыя поступ у іх і паходка,
Бо час да адлёту застаўся кароткі..
Ды хіба ж адлёт іх бывае салодкі!

Спаткаюць дажджы, навальніцы над морам.
Журботна ў палёце адклікнуцца хорам.
Пакінуць радзіму — вялікае гора.
Бо вернуцца зноў на Палессе няскора.

Разбураць іх гнёзды вятры і завеі,
А птахі не згубяць любві і надзеі,
Што родныя ўбачаць нізіны, пагоркі.
У новых буслянках не будзе ім горка.

Аляксей РУСЕЦКІ

ІМЁНЫ ВАДЫ

Услухайцеся, назавіце
вады імёны — словы чараў:
Усвечча, Іслач, Свіслач, Свіцязь
ды Вяча, Нача, Нарач, Шчара.

І моцы схочацца напіцца
пад кручаю ля валатоўкі,
адчуўшы мовы таямніцы,
сваёй гісторыі вытокі.

Віктар ГАРДЗЕЙ

САСНА

Лясіна ўпадзе на прасеку —
Ад жалю пасля не засну.
На золата лічыць спрадвеку
Народ баравую сасну.

І хан, і кароль — хто не марыў
Аб нашай пакутнай зямлі!
Ды зноў пасля бур і пажараў
Смалістыя зрубы раслі.

Праз бор, пасівелы ад часу,
З пілой заваёўнік ішоў,
Сасны ж залатога запасу
Хапіла на многа вякоў.

Край выжыў навалаю лютай,
І грай у лясах не замёр.
За шчасце бясцэннай валютай
Заўсёды расплачваўся бор.

І дзяцел, і сойка, і пліска
Удзячны за гнёзды сасне, —
І дзеці смяюцца ў калысках,
І скрыпкі пяюць у вясне.

* * *

За зялёнаю вярстой,
Між узлескамі і нівай,
Як сустрэцца мне з табой —
Бесклапотнай і смяшлівай!

Ходзіш дзесьці ты ў вясне.
Блізка дзесьці я гуляю.
Калі цяжка, горка мне,
Я каханне выдумляю.

Рэдка ж так бываюць дні
Без адчаю і згрызоты —
Сэрца прагне чысціні,
Сэрцу хочацца пяшчоты.

Ведаю: шапчу дарма
У цішы прызнання словы.
Не было цябе, няма
І не будзе ў тлум вясновы.

Дзе блукала маладосць,
Там слядоў былых — ні звання.
Добра, што яшчэ ты ёсць,
Прага вечнага кахання.

Анатоль СЫС

АДВЕЧНЫМ ШЛЯХАМ

А. Р.

вырасце трава
і траву адшукае раса

вырасцем мы
і нас адшукаюць слёзы
цярновыя і палыновыя
самотныя і радасныя
цёплыя і сцюдзёныя
і праз слёзы мы ўбачым свет
белы і чорны
зялёны і нябесны
шчаслівы і пякельны

але вырасце зноўку трава
і траву адшукае раса
і вырастуць нашы дзеці

ІВАН КРАМСКОЙ — МАСТАК ВЫСОКІХ ПРЫНЦЫПАЎ

ПА-САПРАЎДНАМУ МУДРАЕ

Многіх майстроў рускай культуры — і сярод іх пісьменнікаў Льва Талстога, Міхаіла Салтыкова-Шчадрына, Мікалая Някрасава, жывапісцаў Івана Шышкіна, Васіля Верашчагіна, Фёдара Васільева — людзі розных пакаленняў ведаюць па партрэтах мастака Івана Крамскога, па рэпрадукцыях з яго карцін. Такімі застаюцца яны ў памяці з дзіцячых год і да канца жыцця, суправаджаючы чалавека са старонак хрэстаматый і падручнікаў, часопісаў і газет, альбомаў і энцыклапедый. Са славутымі партрэтамі Крамскога можна было сустрэцца і на выстаўцы ў Акадэміі мастацтваў СССР, прысвечанай 150-годдзю з дня нараджэння гэтага майстра.

Ста жывапісным і ста графічным работам было цесна ў залах акадэміі, што на Крапоткінскай вуліцы ў Маскве. Затое глядач атрымліваў унікальную магчымасць убачыць амаль усе больш ці менш значныя карціны Крамскога, пазнаёміцца з невядомымі эцюдамі да вядомых палотнаў і малавядомымі палотнамі са збораў трыццаці музеяў.

Як са старымі знаёмымі, сустракаецца наведвальнік з галерэяй партрэтаў дзеячаў рускага мастацтва, аб якіх упаміналася спачатку. Але ёсць у гэтай галерэі і партрэты, амаль незнаёмыя шырокай публіцы, хаця і выдатныя па выкананню.

Тут таксама «Невядомая». Карціна, якая нязменна выклікае захапленне за мяжой. Напрыклад, толькі ў Токіо гэты партрэт маладой жанчыны паглядзела больш за 150 тысяч чалавек, а затым па просьбе арганізатараў выстаўкі карціна засталася ў Японіі яшчэ на некаторы час — у музеі «Фудзі».

Добра вядомы і аўтапартрэты Крамскога, своеасаблівыя жывапісныя аўтабіяграфіі, у якіх самы прыдзірлівы крытык не знойдзе ніякай ідэалізацыі—толькі праўду, адну праўду.

Крамской не цярпеў руціны і шаблонаў — і ў жыцці, і ў мастацтве. У 1863 годзе ён узначаліў так званы «Бунт 14» — выступленне вучняў Акадэміі мастацтваў супраць існуючай там кансерватыўнай сістэмы выкладання. Ён стварыў разам са сваімі аднадумцамі «Арцель мастакоў», а затым стаў адным з заснавальнікаў і ідэйным натхніцелем славутага Таварыства перасоўных выставак. Непасрэднай мэтай Таварыства было садзеянне шырокаму распаўсюджванню рэалістычных твораў, актывізацыя мастацкай дзейнасці рускай правінцыі. Але рух «перасоўнікаў» выйшаў за гэтыя рамкі, набыў значна большае значэнне, стаўшы аплотам барацьбы супраць рэакцыйных тэндэнцый у мастацтве.

Крамской бачыў у мастацтве вялікую грамадскую сілу. Лозунг «мастацтва для мастацтва» быў яму ненавісны. Вітаючы новае ў мастацтве, ён у той жа час папярэджваў, каб у пагоні за новым мастак не губляў цікавасці да грамадскага жыцця, захапляючыся тэхнічнымі прыёмамі, не забываў пра чалавека. «Без ідэі, — гаварыў ён,— няма мастацтва, але ў той жа час без жывапісу няма карцін, а ёсць добрыя намеры і толькі». Сваім высокім прынцыпам Крамской няўхільна заставаўся верны ўсё жыццё.

Сцвярджэннем значнасці чалавечай асобы прасякнуты многія яго работы, такія як «Селянін з аброццю», «Селянін, які спіць», «Вясковая кузня». Перад гледачом «соль зямлі», людзі, надзеленыя чалавечымі вартасцямі, моцнай воляй. Прыгнёт памешчыкаў і векавыя прыніжэнні не змаглі забіць у іх чалавека.

Крамской звяртаецца і да гістарычнага жанру, каб надаць агульназначнае гучанне маральным праблемам. Адзін з лепшых твораў гэтага плана «Хрыстос у пустыні», пагружаны ў думы аб лёсах людзей, поўны любві, спачування і гатоўнасці да самаахвярнасці. Гэта карціна-споведзь як бы заклікала сучаснікаў мастака да ахвярнага служэння народу.

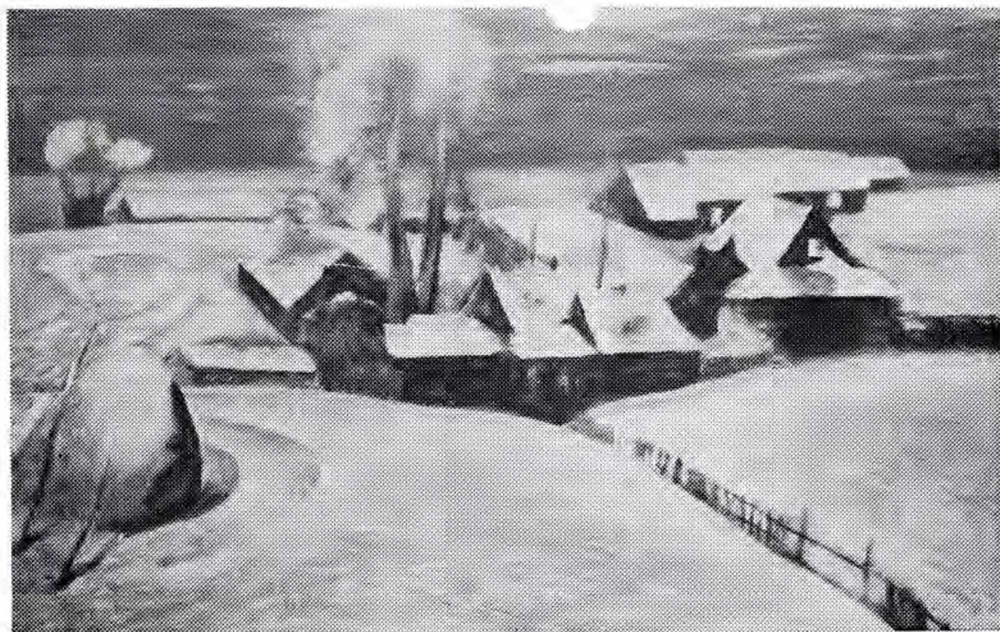
Вядомыя па шматлікіх рэпрадукцыях карціны — «Месячная ноч», «Агляд старога дома», «Няўцешнае гора». І «Някрасаў у перыяд апошніх песень» — гэта партрэт-карціна: перамагаючы боль, вялікі паэт піша сваё духоўнае завяшчанне.

І, нарэшце, партрэт доктара Рухфуса. Апошні партрэт Крамскога. Ён памёр з пэндзлем у руках, працуючы над гэтым палатном... Як салдат на сваім пасту.

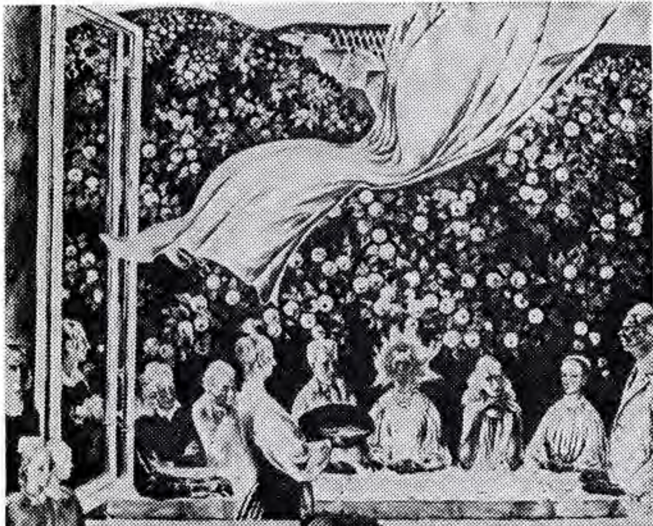
Сто карцін. Сто эцюдаў і накідаў. Усё проста і зразумела — як усё па-сапраўднаму мудрае. Частка вялікай спадчыны Івана Крамскога. Выдатнага мастака, выдатнага тэарэтыка мастацтва, страснага публіцыста і сапраўднага чалавека-грамадзяніна.

Гаўрыіл ПЕТРАСЯН.

З АПОШНІХ ВЕРНІСАЖАЎ

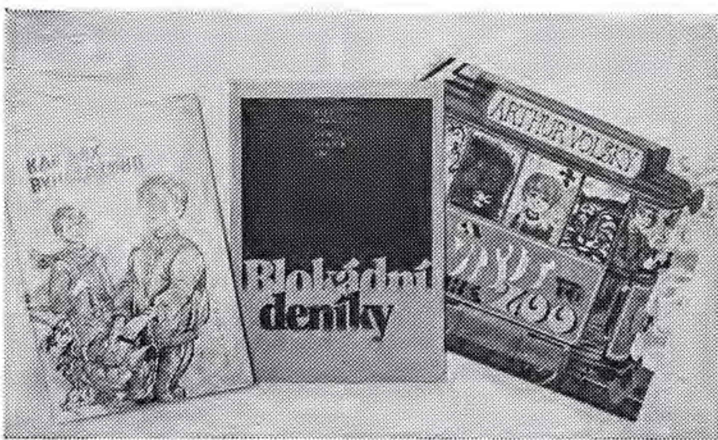

У Дзяржаўным мастацкім музеі БССР адбылася персанальная выстаўка вядомага савецкага жывапісца, народнага мастака рэспублікі, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР Г. Вашчанкі. У экспазіцыі былі прадстаўлены рэтраспектыўныя работы і творы апошніх гадоў. Дамінантай усёй выстаўкі стала шырокавядомае палатно «Маё Палессе». Гэта групавы партрэт землякоў мастака на ўлонні прыроды. Тэма радзімы, сваіх каранёў, народных традыцый — адна з галоўных у творчасці майстра. Сярод шматлікіх работ, ужо добра вядомых гледачу (яны выстаўляліся на той ці іншай выстаўцы), асаблівую ўвагу выклікала карціна «Радыяцыя», напісаная мастаком пад уражаннем трагічных падзей Чарнобыля.

НА ЗДЫМКАХ: Г. ВАШЧАНКА. «Да адлігі», «Свята восені».

НА МОВАХ СВЕТУ

БАЛГАРЫЯ

У анатацыі да балгарскага выдання аповесці Уладзіміра Машкова «Як я быў вундэркіндам» сказана: «Жыве сабе адно зусім звычайнае хлапчаня, якое завуць Сева. Аднойчы яго бабуля адкрыла, што ён надзвычайнае дзіця — вундэркінд. З таго дня пачаліся яго пакуты і прыгоды. Захапляюча і таленавіта, з вялікім гумарам аўтар расказвае пра займальныя сітуацыі, у якія трапляе трэцякласнік Сева».

Аповесць выйшла ў сафійскім выдавецтве «Народна младеж». На балгарскую мову пераклала яе Святлана Тодарава.

СССР

Мінскае выдавецтва «Юнацтва» выпусціла на англійскай мове кніжку вершаў Артура Вольскага «Еду ў госці да слана». Героі яе — жыхары заалагічнага сада, куды трапляе цікаўны хлопчык. Кожны звер, кожная жывёліна, кожная птушка надзелены пэўнымі рысамі чалавечага характару. Кніга выклікала ў свой час вялікую цікавасць юных беларускіх чытачоў. Пасля выпуску на беларускай мове яна была неўзабаве перакладзена на рускую, а затым на польскую. Цяпер мае магчымасць пазнаёміцца з ёю англамоўны чытач. Пераклаў яе Уолтэр Мэй.

ЧССР

У пражскім выдавецтве «Лідовэ накладатэльс т в і» выйшла «Блакадная кніга» Алеся Адамовіча і Данііла Граніна. На чэшскую мову твор пераклала Вера Кружыкава. Аўтар пасляслоўя крытык Міраслаў Заградка высока ацэньвае кнігу, ён, у прыватнасці, піша: «Жыццё Ленінграда падчас блакады адлюстравана тут шматгранна. З пункту гледжання ўдзельнікаў блакады, аўтары тлумачаць, чаму ленінградцы самі, а не толькі камандаванне палічылі неабходным абараняць свой горад і якое гэта мела значэнне. Аўтары кнігі блакаду Ленінграда параўноўваюць з іншымі акружанымі ворагам гарадамі і, расказваючы пра масавы голад, гавораць і пра галаданне героя гамсунавага рамана «Голад». У большасці выпадкаў, сведкі падзей, апавядальнікі вяртаюцца да агульных праблем, да жыццёвых умоў падчас блакады, да першай восені, да першай зімы, да вясны 1942 года — і так дзень за днём прыгадваюць. З дзесяткаў успамінаў мы даведваемся, як Ленінград ваяваў, як людзі працавалі, што яны елі і пілі, і чым яны зімой палілі, як паміралі, як хавалі памёршых, як людзі радаваліся нават невялікім поспехам сваёй арміі і таму кавалачку хлеба, што атрымалі звыш нормы».

Крытык падкрэслівае, што калектыўны аўтар кнігі (людзі, якія памятаюць і расказваюць пра перажытае) паказвае герояў, падзеі глыбока праўдзіва, дэталёва і па-мастацку пераканаўча. Менавіта так, сцвярджае аўтар пасляслоўя, дакументальныя сведчанні становяцца мастацкімі творамі — дзякуючы падбору і мантажу дакументальнага матэрыялу, зробленаму з адчуваннем градацыі і выразнай антыфашысцкай і антываеннай тэмай.

Аляксей ГАРДЗІЦКІ.

І ПАДРУЧНІК, І ДАВЕДНІК

Кніга А. Трусава «Памятники монументального зодчества Белоруссии XI—XVII в. в.» (Мінск, «Навука і тэхніка», 1988 г.) — не папулярны экскурсійны даведнік. Яна адрасавана спецыялістам — архітэктарам, археолагам, рэстаўратарам.

Я ўбачыла яе ў кнігарні, узяла ў рукі, пачала гартаць, разглядаць схемы, малюнкі і фотаздымкі. Адразу адчула глыбіню і змястоўнасць матэрыялу.

Як шкада, што нам мала знаёмыя скарбы нашага нацыянальнага дойлідства! Частка іх разбурана няўмольнымі вятрамі часу, іншыя — недасведчанымі людзьмі. Тое, што засталося, цяпер імкнёмся ратаваць, зберагчы для нашчадкаў.

У кнізе А. Трусава вядзецца навукова абгрунтаваны расказ пра эвалюцыю беларускай архітэктуры, традыцыйныя будаўнічыя матэрыялы, тыпы каменнай муроўкі. Аўтар падрабязна апісвае знешнюю і ўнутраную аздобу будынкаў абарончага, культавага і грамадзянскага дойлідства XI—XVII стагоддзяў.

Несумненна, што гісторыкі, рэстаўратары і археолагі знойдуць тут нямала карысных арыенціраў, парад, падказак для сваёй работы. І не толькі яны. Для мастакоў, керамістаў і дэкаратараў цікавым будзе той раздзел кнігі, дзе ідзе гаворка пра насценны жывапіс, віды цэглы і чарапіцы, паліваныя пліткі для падлогі і кафлю.

Асабіста я чытала пра кафлю проста з захапленнем. Дзівосныя ілюстрацыі (шкада толькі, што чорна-белыя) узнаўляюць нам несумненныя шэдэўры нашай нацыянальнай культурнай спадчыны. У кнізе дакладна даследуецца і падрабязна характарызуецца кожны тып беларускай кафлі, пачынаючы ад звычайнай гаршковай і канчаючы сюжэтнай, паліхромнай, з геральдыкай, партрэтнымі, раслліннымі і геаметрычнымі матывамі...

І зноў (каторы раз!) думаецца аб народных майстрах-самавуках, іх прыродным таленце, гусце і ўменні. Сёння важна не толькі захоўваць традыцыі іх школы, а і развіваць, вывучаць, множыць.

Кніга А. Трусава на гэтым шляху — цудоўны падручнік і даведнік.

Т. ЛЫСОВА.

ПАРТРЭТ ФОТАМАЙСТРА

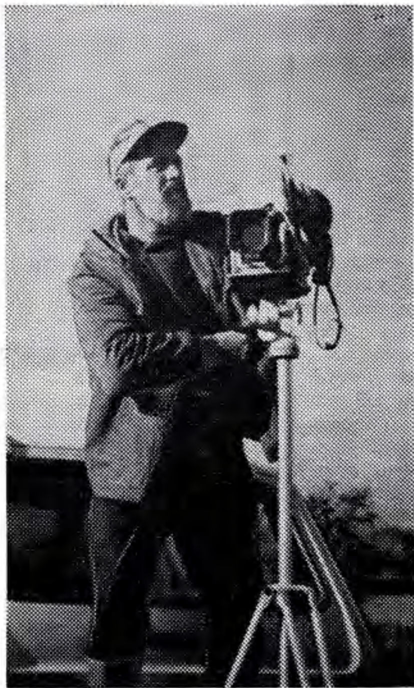
ТЫСЯЧЫ НЕПАЎТОРНЫХ ІМГНЕННЯЎ

Фатаграфія і жыццё. Менавіта так можна акрэсліць крэда вядомага беларускага фотамайстра Віталя Бараноўскага. Амаль трыццаць гадоў гэтае імя не сыходзіць са старонак маляўнічых фотаальбомаў, буклетаў, энцыклапедычных выданняў, фотаплакатаў, календароў.

Віталь Бараноўскі пачынаў як фотарэпарцёр спартыўнай хронікі трыццаць гадоў назад, калі быў студэнтам Беларускага інстытута фізічнай культуры. Сам неблагі спартсмен (Віталь выканаў норматыў майстра спорту па барацьбе), ён адлюстроўваў спорт... А далей «гукнула» да сябе тады маладое яшчэ тэлемастацтва — стаў аператарам тэлестудыі. Мінае год, другі, і кіно ўжо цягне да сябе... Але захапленне фатаграфіяй не праходзіла.

— Любіў гадзінамі сядзець у засадзе і пільнаваць «свой кадр». Адубееш за дзень, у схоўні седзячы, але ні кадра, ні шэдэўра... Назаўтра пачынай усё спачатку, — расказвае Віталь пра фотапаляванне. — Калі хто і лічыць, што хлеб рэпарцёра лёгкі, хай возьме маю кайстру, а ў ёй 25 кілаграмаў фотапрычындалаў, і проста паносіць па вуліцы.

І праўда, лёгкага хлеба ў журналістыцы не бывае. Віталь Бараноўскі аб'ехаў усю рэспубліку з пасведчаннем фотарэпарцёра. Былі сярод яго калег тыя, хто і сапраўды спяшаўся «пстрыкнуць», зрабіць здымак-аднадзёнку, каб рапартаваць рэдактару: «Заданне выканана!» Віталь жа і тут умудраўся зрабіць фота для душы, прапанаваць на рэспубліканскую выстаўку тое, што выклікала зайздрасць. «Бачыш, сярод лужыны здолеў сонейка ўхапіць!»

Беларуская фотажурналістыка, параўнаўча маладая, брала свой разгон у шасцідзесятых. Сярод прызнаных майстроў, як У. Дагаеў, А. Дзітлаў, У. Кітас, С. Салавейчык, У. Стэц, С. Берлін, значыліся імёны і сярэдняга пакалення — В. Ждановіч, А. Ананка, В. Бараноўскі, А. Мызнікаў. Імёны гэтыя можна прадаўжаць. Менавіта яны, гэтыя фотакарэспандэнты, і зрабілі фоталетапіс жыцця нашай рэспублікі за апошнія 30 гадоў. Адзін з іх робіць сёлета справаздачу. Упершыню ўсе лепшыя яго работы сабраны пад адным дахам у кнігарні «Светач», што на праспекце Машэрава.

Шмат хто спяшаўся сюды на святочныя фотаагледзіны. І, як сведчаць запісы ў кнізе водгукаў, для многіх гэта выстаўка — сапраўднае адкрыццё. Так, адкрыццё новага, невядомага свету. Аўтар запрашае ў падарожжа па Нарачы, дзе рыбацкае шчасце напаткала нарачанскіх дзядоў. Разам з ім мы сустракаем непаўторны золак на рацэ... Сярод будзённай звыкласці майстар знаходзіць «залатыя» імгненні і, узрадаваны адкрыццём, паказвае ўсім нам.

Дык спытайцеся, што ж можа зрабіць фотамайстар за трыццаць гадоў. І многа, і ў той жа час мала. І гэта сапраўды так. Мы не збіраемся весці пералік зробленага Віталем Бараноўскім за гэты час. Не ўсё аднолькава моцнае, ёсць і работы спрэчныя па сваёй мастацкай вартасці. Прыдзірлівыя крытыкі бачаць у гэтых работах залішнюю «акадэмічнасць». Але галоўнае, што вабіць да сябе гледача, — тысячы непаўторных імгненняў, выхапленых з хуткаплыннага жыцця нашага.

Вячаслаў ДУБІНКА.

НА ЗДЫМКУ: Віталь БАРАНОЎСКІ на «фотапаляванні».

ЦІКАВА ВЕДАЦЬ

ПРА КЛЮЧЫ—СТРАТЫ І ЗНАХОДКІ

Ва ўжытку чалавека са старажытных часоў бытуе адзін дзіўны прадмет, з якім ён звязаны паўсядзённа і які заўсёды носіць пры сабе. Гэта ключ, звычайны ключ.

Хто не зведаў трывогі і нават разгубленасці ад страты ключа?

Ай, згубіў ключ! Колькі нечаканых клопатаў нясе з сабой такое здарэнне...

Кожны раз, знаходзячы на беразе Дзвіны ў Віцебску чарговы старажытны ключ, я перажываў незвычайнае пачуццё далучэння да дзівоснай тайны — тайны чалавечага быцця.

Колькі такіх страт (па шчасцю, заўсёды папраўных) здарылася менавіта тут, на берагах нашай Дзвіны, да якой меў прыхільнасць і з якою «дружыў» кожны віцябчанін ва ўсе часы. У гэтых простых знаходках навечна захавалася і цеплыня чалавечых рук, і адгалосак яго мілых клопатаў, і любасць да дому, да сямейнага ачага.

Прыгледзьцеся да гэтых дзіўных сілуэтаў: колькі своеасаблівай дасканаласці ў кожным з іх, колькі выдумкі і густу ў іх прывычнай канфігурацыі. Форма ключа заўсёды не толькі функцыянальна выверана, але і памастацку завершана, яна як бы лашчыць руку, сутыкаючыся з ёй, яна, увабраўшы ў сябе элемент своеасаблівага «культу», стала носьбітам стылю часу.

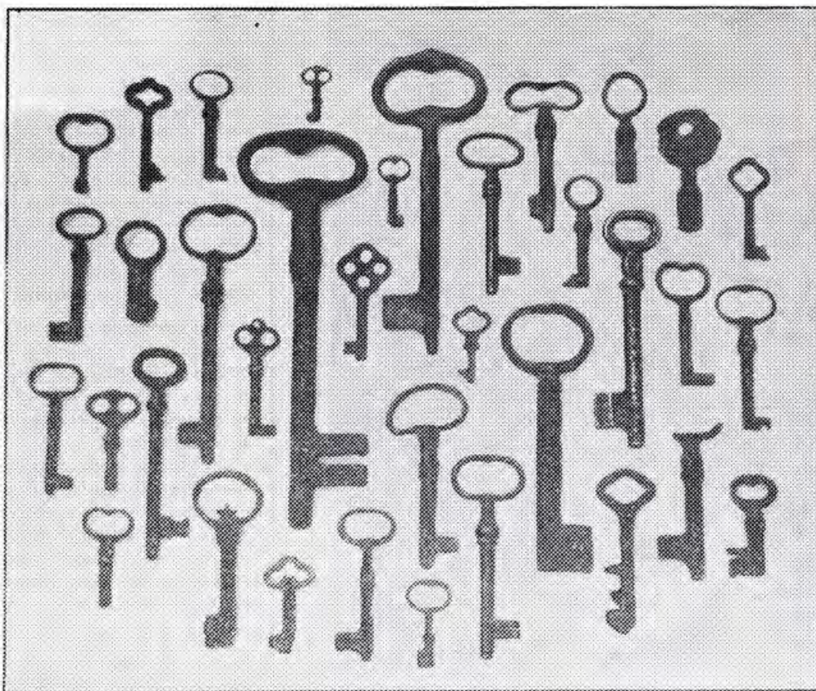
Красамоўна расказваюць аб густах свайго часу ключы XVIII—XIX стагоддзяў. Барочная мудрагелістасць і класічная строгасць лёгка чытаюцца ў зграбнай, часта вытанчанай форме, якая заўсёды адпавядае часу і ўяўленням людзей аб прыгажосці.

Калекцыя старажытных ключоў — гэта і паказчык высокага майстэрства, і багатай фантазіі майстроў, якія іх выраблялі. Ліццё і коўка, у тэхніцы якіх рабіліся ключы, дэманструюць высокі тэхнічны ўзровень майстроў «жалезнай справы», цераз рукі якіх прайшла незлічоная колькасць нязменных спадарожнікаў чалавечага існавання.

Але ж ключ — з'ява заўсёды другасная, і заўсёды гэта ключ да замка. Уяўленне міжволі малюе ўжо сілуэты старажытных замкоў. Знаходкі іх надзвычай рэдкія ўжо таму, што адзін замок перажываў мо дзесяткі ключоў. Галоўным жа віноўнікам дрэннай захаванасці старажытных замкоў з'яўляецца час, перад якім складанай дэталізаванай сістэме замка выстаяць куды цяжэй.

Тым не меней некалькі экземпляраў замкоў XVI—XIX стагоддзяў знойдзецца ў маёй калекцыі, з якімі ў далейшым я спадзяюся пазнаёміць паважаных чытачоў.

А. МЕМУС,
мастак.

Ключы XVIII—XIX стагоддзяў з калекцыі А. МЕМУСА.

БЕЛАРУСКАЯ КУХНЯ

ПУДЫНГ З МАЗГОЎ

Мазгі замачыць на 30—40 мінут, затым зняць плёнку, пераласці ў каструлю, заліць халоднай вадой, дабавіць 1 сталовую лыжку трохпрацэнтнага воцату, лаўровы ліст, перац, соль і паставіць варыць. Пасля мазгі працерці праз сіта, дабавіць сыры жаўток, узбітыя бялкі, масла, соль, мускатны арэх, дробна пасечаную зеляніну, перац і перамяшаць. Масу выкласці на глыбокую патэльню, змазаную тлушчам, зверху папырскаць маслам, пасыпаць молатымі сухарамі і запячы ў духоўцы. Падаць з чырвоным соусам.

600 грамаў мазгоў, 3 сталовыя лыжкі сметанковага масла, 4 яйкі, 1,5 сталовай лыжкі молатых сухароў, 15 грамаў мускатнага арэха, 1 шклянка чырвонага соусу, зеляніна, перац, соль.

ЧЫРВОНЫ СОУС

Муку спасераваць да крэмавага колеру і развесці гарачым мясным булёнам. Карэнні, цыбулю і тамат-пюрэ спасераваць, пераласці ў булён і паварыць на слабым агні на працягу 20—30 мінут. У канцы варкі дабавіць соль, крыху віна (мадэры ці партвейну), працадзіць і давесці да кіпення.

2 сталовыя лыжкі мукі, 1 морква, 1 корань пятрушкі, 1 цыбуліна, 0,5 шклянкі тамату-пюрэ, 3 сталовыя лыжкі тлушчу, 3 шклянкі мясного булёну, 1—2 сталовыя лыжкі віна, соль.

ЮШКА БУЛЬБЯНАЯ З МЯСА

Рэбры з мясам пасячы на часткі, прамыць, пакласці ў каструлю з халоднай вадой, дабавіць дробна парэзаную рэпчатую цыбулю, давесці да кіпення і варыць на слабым агні. За 15—20 мінут да канца варкі дабавіць нарэзаную долькамі бульбу. У канцы варкі пакласці соль, лаўровы ліст, сельдэрэй ці пятрушку.

5—6 бульбін, 550—600 грамаў мяса, 1—2 цыбуліны, лаўровы ліст, сельдэрэй, зеляніна, соль.

К. КАЛІНОЎСКАМУ ПРЫСВЯЧАЕЦЦА

Беларускі фонд культуры і Рэспубліканскае добраахвотнае таварыства аматараў кнігі падрыхтавалі і выдалі буклет, прысвечаны 150-годдзю з дня нараджэння К. Каліноўскага і 125-й гадавіне паўстання 1863—1864 гадоў на Беларусі і Літве. У буклеце змешчаны лінарыты Міколы Купавы з графічнай серыі паводле кнігі Г. Кісялёва «Сейбіты вечнага», створаныя ў 1976 годзе, і партрэт К. Каліноўскага (1977 год). Гэтую серыю мастак перадаў у дар Беларускаму фонду культуры.

Мікалай РОЗУМ.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-5, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80; 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 590.